

Kriza vrijednosti i smisla prema daru života

Pudar, Renato

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:551627>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO – TEOLOŠKI STUDIJ

RENATO PUDAR

KRIZA VRIJEDNOSTI I SMISLA PREMA DARU ŽIVOTA

Diplomski rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INTEGRIRANI FILOZOFSKO – TEOLOŠKI STUDIJ

RENATO PUDAR

KRIZA VRIJEDNOSTI I SMISLA PREMA DARU ŽIVOTA

DIPLOMSKI RAD

iz moralnog bogoslovlja kod izv. prof. dr. sc. Marijo Volarević

Split, 2022.

Sadržaj

UVOD	4
1. POBAČAJ – ABORTUS	5
1.1. Pobačaj u raznim kulturama tijekom povijesti	8
1.2. Posljedice pobačaja.....	11
1.3. Razne manipulacije na području plodnosti.....	13
1.3.1. Umjetna oplodnja	13
1.3.2. Zamjensko majčinstvo.....	16
1.3.3. Kontracepcijska sredstva.....	17
2. KRIZA OTVORENOSTI ŽIVOTU U HRVATSKOM DRUŠTVU.....	19
2.1. Reguliranje poroda u Hrvatskom zakonodavstvu.....	19
2.2. Demografija i pobačaj	20
2.3. Nastojanja raznih inicijativa i udruga u borbi za život.....	22
2.3.1. 40 dana za život.....	23
2.3.2. Hod za život	24
2.3.3. Udruga Betlehem.....	25
3. KATOLIČKA CRKVA O ŽIVOTU I POBAČAJU.....	28
3.1. Učiteljstvo nakon II. vatikanskog.....	28
3.1.1. Pavao VI.....	28
3.1.2. Ivan Pavao II.	31
3.1.3. Benedikt XVI.	33
ZAKLJUČAK	36
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	41

Sažetak

Rad u svojem prvom dijelu govori o pobačaju na temelju dosadašnjih spoznaja i slojevitosti problema koji stoje iza tog čina. Pokazuje se da je to ozbiljno moralno – etičko pitanje koje je mučilo brojne narode kroz povijest. Ističe se delikatnost umjetne oplodnje, zamjenskog majčinstva i kontracepcije. U drugom dijelu upućuje se na zakon o pobačaju u Hrvatskoj oko kojeg i dalje traje rasprava te negativan utjecaj na demografsku sliku. Navode se pro-life udruge i inicijative koje imaju za cilj zaštititi nerođeno dijete od pobačaja pružajući majkama pomoć koja im je potrebna. U trećem dijelu pokazuje se nauk papa o pobačaju koji za Crkvu predstavlja veliki problem i osuđuje ga se kao prekid života. Dolazi se do zaključka da je mentalitet u kojem živimo stvaran desetljećima i da je potreban kvalitetan kršćanski odgoj u obiteljima i stvoriti novu civilizaciju. Vjera mora postati snaga koja će pratiti ljude kroz sva životna iskušenja i krize. Čovjek mora otkriti što Bog praktično znači u njegovu životu, tražiti uzroke i sanirati posljedice uz pomoć vjere. Potrebno je tražiti istinu i kritički i objektivno propitivati različite informacije.

Ključne riječi: život, pobačaj, kontracepcija, umjetna oplodnja, surogat majčinstvo, udruge, inicijative, pape

UVOD

Pobačaj je vrlo složena stvarnost koju možemo susresti gotovo u svim narodima i društvima koji su nam poznati u prošlosti. U suvremenom društvu kada se spomene pitanje pobačaja nastaje velika drama u kojoj nitko ne ostaje ravnodušan i neopredijeljen. U toj drami nudi se mnoštvo informacija koje su često neutemeljene i neistinite kako bi se opravdalo nemoralan čin kojim se krši temeljno ljudsko pravo. Mnoštvom površnih informacija koje se nude u medijima teško je ući u dubinu problema kako bi se došlo do istine, ostaje se na površini. Površnost zamućuje istinu i stvara nemir u ljudskom srcu, a bez mira u srcu ne može se otkriti istina koju svaki čovjek teži spoznati. Istina do koje želi doći je Bog koji je prisutan i djelatan u svakom čovjeku. Od Boga koji daje život dolazi dostojanstvo i vrijednost ljudskog života. Brojne udruge i inicijative za zaštitu života su nastale kako bi promijenile ljudska srca i vratili vrijednost i dostojanstvo životu. Cilj nam je prikazati rad brojnih udruga i inicijativa koje štite život te nauk crkvenog učiteljstva koji osvjetljuje vrijednost života. Smatramo da je potrebno ponovno otkriti smisao, vrijednosti i ciljeve života koje je Stvoritelj utkao u svakog čovjeka. Pitamo se: Zašto je važno osvijetliti pobačaj, moralno – etički problem današnjeg društva, i otkriti smisao i vrijednost života? Važno je podsjetiti čovjeka da nema vlast odlučivati o životu i smrti nego slijediti Božji spasenjski plan. Objektivni pokazatelji potvrđuju stalan demografski pad i višak smrtnosti u odnosu na novorođene što pokazuje čovjekovu destruktivnost koja dovodi u opasnost opstojnost života na zemlji.

U prvom poglavlju rada pokušat ćemo prikazati problem pobačaja i raznih manipulacija životom, umjetnu oplodnju, kontracepciju i zamjensko majčinstvo s moralno – etičkog motrišta. Te stvarnosti očituju najraniji poznati zapisi i brojna društvena uređenja tijekom povijesti. Također i Sveto Pismo obilježava takve čine kao nedopuštene i nemoralne. U drugom dijelu ćemo pokušati prikazati razne pro-life udruge i inicijative koje se bore za zaštitu života. Prije toga obradit ćemo širenje seksualne revolucije koja dovodi do donošenja liberalnih zakona i demografskog pada. U posljednjem poglavlju prikazat ćemo nastojanja trojice papa, Pavla VI., Ivana Pavla II. i Benedikta XVI., koji su u svojim govorima i dokumentima isticali veličinu čudesnog Božjeg dara života i upozoravali na grijeh protiv života.

1. POBAČAJ – ABORTUS

Pobačaj (lat. abortio – pobacivanje, nedonošenje) je prekid trudnoće koji onemogućuje život djetetu u prenatalnom stadiju da dalje postoji. Abortus je ubojstvo nevinog čovjeka prije rođenja i samim time mu je onemogućeno temeljno ljudsko pravo, pravo na život. Pravo na život je najosnovnije ljudsko pravo, za čovjeka najdragocjenije.

Sveto Pismo je prožeto osjećajem života u svim njegovim oblicima i otkriva nam da je život sveti dar u kojem Bog pokazuje svoj misterij i darežljivost.¹ Biblijski izvještaj svjedoči o Božjem stvaranju čovjeka na svoju sliku – „na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.“ (Post 1, 27). Čovjek je kruna stvaranja, najsavršenije živo biće koje je Bog obdario razumom i slobodnom voljom. Psalam osmi slavi veličinu i dostojanstvo čovjeka riječima: „Ti ga učini malo manjim od Boga, slavom i sjajem njega okruni. Vlast mu dade nad djelima ruku svojih, njemu pod noge sve podloži“(Ps 8, 6-7). Bog je povjerio muškarcu i ženi zadaću da „sebi podlože zemlju“(Post 1, 28). „Čovjekova veličina ne dolazi iz samog čovjeka, nego od samoga Boga koji preko čovjeka uspostavlja osobni odnos sa svijetom.“² No čovjek tu veličinu i dar života narušava živeći u stanju grijeha kojim prekida odnos sa Stvoriteljem i stvorenjem. Bez odgovornog odnosa prema Bogu, drugim ljudima i sebi samome, čovjek ne može izgraditi svoj život, društvo i kulturu na istinskim vrijednostima koje su u njega upisane. „Sveti je Toma napisao da Bog ne bi zabranio grijeh kad grijeh ne bi bio zlo za čovjeka. Grijeh nije zlo zato što je zabranjen, nego je zabranjen zato jer je nešto što čini zlo čovjeku.“³ Posljedice grijeha su narušeni odnosi uslijed čega se javljaju krize „u znakovima rušilačkog i uništavajućeg bijesa prema svemu postojećemu“.⁴ Nastaje kultura koja nema čvrstih temelja i vrijednosti, kultura usmjerena na pojedinca koji postaje sam sebi kriterij. Svojom sebičnošću, koristoljubljem, pohlepom, samovoljom, nasiljem, bezosjećajnošću, gramzljivošću čovjek pokorava samoga sebe i pretvara se u puko sredstvo.⁵ Živeći hedonistički i konzumeristički teško će se čovjek zauzimati i posvećivati drugima kojima je pomoć potrebna ako ne bude njegovao jednostavnost života.⁶ Uslijed krize vrijednosti i smisla razvijaju se novi filozofski pravci i pokreti koji

¹ Usp. Colomban Lesquivit i Pier Grelot, „Život“, u: *Rječnik biblijske teologije*, ur. Xavier Leon Dufour, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1969., st. 1560.

² Božo Lujčić, *Osnovno biblijsko pitanje: Što je čovjek? Egzegetsko-teološka analiza Ps8*, Bogoslovska smotra, 74 (2004.), 3., str. 610

³ Marcel Gaudefroy, *Seksološke studije*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1982., str. 384

⁴ Ivan Koprek, *Razarajući čimbenici braka i obitelji*, Bogoslovska smotra, 85 (2015.), 3., str. 760

⁵ Usp. Isto

⁶ FRANJO, *Gaudete et exultate/Placuit Deo – Radujte se i kličite/Bogu se svidjelo*, Kršćanska Sadašnjost, (19. ožujka 2018.), Zagreb, 2020., br. 8

smrtnom i ranjivom čovjeku pokušavaju dati novi smisao, nove zadaće i ciljeve kako bi produžio život i poboljšao kvalitetu života.⁷

Razlikujemo dvije vrste pobačaja, *spontani* kada majka ne želi prekid života embrija i *izazvani ili namjerni* kada se ubija ljudsko biće u početnoj fazi postojanja, između začeca i rođenja.⁸ Spontani pobačaj može nastupiti u bilo kojem tjednu trudnoće bez vidljivih izvanjskih utjecaja. Procjenjuje se da spontani pobačaji čine 10 – 15% svih trudnoća, ali taj postotak je puno veći jer su rani pobačaji između 5. i 6. tjedna često neprepoznati. Spontane pobačaje uzrokuju brojni faktori koji potječu od trudnice ili ploda, a čine ih genetski čimbenici, razni lijekovi, droge, zdravstveno stanje majke, infekcije i okolinski čimbenici. Izazvani ili namjerni dijeli se na *rani pobačaj* do 12 tjedna trudnoće i *kasni* od 12 tjedna do 28 tjedna trudnoće. Postoje brojne tehnike namjernog pobačaja: endometrijska aspiracija, vakuumska aspiracija, embriotomija ili kiretaža, indukcijska kontrakcija, trovanje, histerektomija ili pobačaj carskim rezom, djelomično rođenje, pilula za dan poslije, RU – 486, abortivno cjepivo, intrauterina naprava ili spirala, prostalgandini.⁹ U ranoj fazi najčešće se koristi postupak sukcijske kiretaže kroz rođnicu, u oko 97% slučajeva, kada se cjevčicom spojenom na vakuum ili pumpu odstranjuje dijete iz šupljine maternice. Za trudnoću dulju od 12 tjedana koriste se postupci dilatacije i evakuacije (kiretaža), no koriste se i lijekovi poput mifepristona (RU 486) i prostalglandina za trudnoće nakon 16 tjedana jer je viša stopa komplikacija dilatacijom i evakuacijom.¹⁰

Pobačaj je aktualan na svim društvenim razinama i može se promatrati različitim vidovima: teološko – moralnim, povijesnim, psihološkim, sociološkim, pravnim, kulturnim i drugim. O ovom pitanju se jako puno promišlja, raspravlja i piše, a ipak se ne može naći rješenje. Odgovori na pitanja o početku ljudskog života i statusu embrija zahtijevaju pomoć različitih znanosti, povezivanjem saznanja biomedicinskih znanosti, osobito medicinske embriologije, te filozofije i teologije.¹¹ Prema mišljenju Van Rensselaer Pottera, jednog od najistaknutijih osoba iz područja bioetike, „treba dobro razlikovati etičke vrijednosti, koje pripadaju humanističkoj kulturi u širem značenju, i biološke činjenice; inače će doći u opasnost

⁷ Usp. Odilon-Gbenoukpo Singbo, Terezija Gložinić, Anto Čartolovni, *Izazovi produljenja ljudskoga života na razmeđu poboljšanja i agonije*, Diacovensia, 28 (2020.), 3., str. 351

⁸ Usp. Ivan Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, Crkva u svijetu, Split, 2008., str. 185 – 186

⁹ Usp. Isto, str. 198 - 201

¹⁰ Usp. <http://www.msđ-prirucnici.placebo.hr/msđ-za-pacijente/specifne-bolesti-zena/planiranje-obitelji/pobacaj-arteficijelni-namjerni-op-prev> (28.4.2022.)

¹¹ Usp. Ivan Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, Crkva u svijetu, Split, 2008., str. 38

sama opstojnost života na zemlji“.¹² Ovi sustavi moraju biti u dijalogu i međusobno uključivi kako bi se došlo do istinskih vrednota.

Pobačaj je ozbiljno moralno – etičko pitanje o kojemu se suviše raspravlja posljednjih desetljeća i manipulira raznim interesima.¹³ Suvremena društvena uređenja nastoje prikazati pobačaj kao bezazleno rješenje nošenja s neželjenom trudnoćom. Na semantičkoj razini izbjegava se upotreba termina dijete, čovjek, osoba za začeto živo biće, a koriste se termini produkt, sadržaj, plod, grumen staničja koji označavaju neživu ili neodređenu materiju. Izbjegava se pobačaj nazvati pravim imenom i stvara se individualna i kolektivna obmana. „Iako je čovjek stvoreno tjelesno – duševno – duhovno biće, iznimne izvorne ljepote i dostojanstva, vrijedno divljenja, uvažavanja i poštovanja, mnogi znanstveno – retorički, bioetički i pravni okviri pokušavaju nijekati osobnost ljudskosti u ranim stadijima njegova razvoja.“¹⁴ Pozivajući se na slobodu izbora pobačaj se integrira kao pravo na zaštitu zdravlja i kao reproduktivna autonomija žene. Zaboravljaju se prava koja ima dijete od trenutka spajanja točno određenih stanica, jajne stanice i spermatozoida, kada postaje jedan novi ljudski život sa svim pravima koja mu pripadaju kao i rođenom čovjeku. Oplodena jajna stanica, tj. zigota započinje niz procesa koji jasno pokazuju da se radi o novom životu koji je autonoman, ali ne apsolutno jer ovisi o izvanjskim čimbenicima kao i rođeni čovjek. Stoga ne možemo reći da je embrij dio majke jer se ta tvrdnja protivi znanosti, a najočitiiji primjer je pokus oplodnje u epruveti.¹⁵

Razvojem tehnike i znanosti pomiču se granice ljudskog napretka što „dovodi do poboljšavanja postojećeg ljudskog tijela, osjetila i svega onog što poimamo kao ljudski potencijal“¹⁶. Napredak mijenja čovjekovo poimanje života i smrti i čini ga oholim te želi zagospodariti životom i smrću u želji da bude besmrtnan.

U tolikoj usmjerenosti na materiju, tijelo, zaboravlja ili pokušava zaboraviti da je u njemu jedan viši život duha koji ga razlikuje od ostalih stvorenja. Zbog usmjerenosti na tijelo traži načine kako bi učinio tjelesni život dugim i lagodnim. Opire se činjenici da nije besmrtnan u ovom stvorenom svijetu, materiji u kojoj ne može pronaći smisao svoga postojanja. Tolike generacije ljudi bile su i prošle, toliko toga otkrile i spoznale da ipak čovjek današnjice ne zna

¹² Velimir Valjan, *Bioetika*, Zagreb, 2004., str. 13

¹³ Usp. Stjepan Baloban, Gordan Črpić, *Pobačaj i mentalitet u društvu*, Bogoslovska smotra, 68 (1998.), 4., str. 641

¹⁴ Mirjana Radan, *Čovjek u razvojnom stadiju zametka*, *Obnovljeni život*, 71 (2016.), 4., str. 489

¹⁵ Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Zagreb, 2004., str. 182

¹⁶ Nenad Vertovšek, Ivana Gregurić, *Filozofija budućih kiberprostora i transhumanistička stvarnost*, 38 (2018), 1., str. 105

što hoće. Bitno je u kojem pravcu čovjek želi krenuti, u pravcu materije ili u pravcu duha ili istodobno u oba pravca. No vidimo da je čovjek u post – modernoj kulturi sve snage usmjerio u pravcu materije, a zapustila se stvarnost duha. Progresivnim razvijanjem znanstveno-tehnološkog područja stagnira na duhovnom području. Čovjek u svojoj slobodi odabire put kojim želi ići i tome daje veću vrijednost. No ima ljudi koji nisu zarobili svoj duh u materiji, nego dopuštaju da Bog progovori u njihovu životu po Duhu koji je u njima.

1.1.Pobačaj u raznim kulturama tijekom povijesti

Tijekom povijesti pobačaj je prisutan u raznim kulturama i muči čovječanstvo najmanje 2500 godina. Trenutak kada su ljudi počeli upotrebljavati umjetna sredstva da bi izvršili pobačaj teško je odrediti, ali može se pretpostaviti da je pobačaj bio prisutan u pretpovijesnim primitivnim društvima. Pojavom pisma bilo je moguće ostaviti trag o toj stvarnosti i nama danas to prenijeti. Pisma svjedoče o pobačaju koji je mučio brojne civilizacije koje su osuđivale i kažnjavale taj čin. Suvremena civilizacija je tome pokušala stati na kraj liberalizacijom raskidajući sa naslijeđenim moralno – etičkim vrijednostima.

Najraniji zapis čini Hamurabijev zakon iz 17. stoljeća prije Krista u kojem stoji: „Onaj tko zlostavljanjem jedne (slobodne) žene ubije dijete u njezinoj utrobi, bit će kažnjen novčanom kaznom od deset šekela.“¹⁷ Poznati su zapisi sa papirusa *Ebers* na kojima se spominju sredstva kojima se plod oslobađa (pobacuje), a Josip Flavije svjedoči o zabrani pobačaja u antičkom židovstvu. U *Hipokratovom korpusu* su sadržani prvi priručnici medicine na temelju kliničkog promatranja i racionalna objašnjenja zdravlja i bolesti. Korpus je nastao u petom stoljeću prije Krista i pripisuje se Hipokratu s otoka Kosa koji je skupio iskustva egipatskih i grčkih liječnika i odvojio znanost od magije i praznovjerja zbog čega se smatra ocem znanstvene medicine. Spisi donose razne navode o drogama, tvarima i tehnikama koje su se koristile za pobačaj. Mogu se pronaći brojna etička pitanja vezana uz inducirani pobačaj.¹⁸

Znatna količina medicinske literature nastaje u helenističko i carsko doba. Detaljan prikaz postupka pobačaja nalazi se u Soranovim zapisima *Ginekologija*, a nekoliko referenci u Galenovim zapisima.¹⁹ Brojni autori iz grčke i rimske kulture ostavljaju pisani trag o ovoj temi u kojima se profilira slika drevnih društava o činu i okolnostima pobačaja.

U antičkoj Grčkoj i Rimu abortus je bio vezan uz kontrolu broja stanovništva. „Rasprave o opravdanosti abortusa bile su usko vezane za traženje idealnog oblika društvenog uređenja i

¹⁷ Ivan Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, Crkva u svijetu, Split, 2008., str. 187

¹⁸ Usp. Konstantinos Kapparis, *Abortion in the Ancient World*, Bristol Classical Press, London, 2002., str. 2

¹⁹ Usp. Isto

dobru organizaciju grčkog društva, tj. idealnu državu, koja pretpostavlja određen broj stanovnika, pri čemu se pitanje prava na život ne ističe.“²⁰ Platon i Aristotel dijele slično mišljenje o idealnom broju stanovnika u grčkom polisu, prekomjerno povećanje ili umanjen broj stanovništva nije odgovarao njihovoj projekciji. Aristotel iznosi ideju sukcesivnog oduhovljenja, proces sazrijevanja djeteta u utrobi majke i razlikuje vegetativnu, senzitivnu i intelektualnu dušu. Euripid spominje pobačaje u vrijeme trojanskog rata, a Sofoklo smješta pobačaj u mitsku prošlost.²¹

Ne može se sa sigurnošću reći u kojoj mjeri su žene poznavale načine i imale iskustvo pobačaja, ali iz zapisa je vidljivo da su se obavljali, unatoč zdravstvenim rizicima i negativnim etičkim percepcijama. Grci su na različite načine doživljavali fetus, Platon da je živo biće, stoici da nije živo biće nego dio utrobe, Diogen i Herophilos niječu duhovnu aktivnost. Rimljani su smatrali, slično kao stoici, da fetus nije živo biće nego dio majke koje to postaje rađanjem i prvim udisajem zraka. U Rimu su se kažnjavali pobačaji koji su se vršili pomoću magije, otrova i droge i onda kad je dijete pobačeno protiv volje oca. Grci i Rimljani u terminologiji ne razlikuju inducirani od spontanog pobačaja, najčešće upotrebljavaju riječi *amblosis* i *ektrosis*, ali spominju i brojne druge analogne riječi.

Pojavom kršćanstva događa se zaokret u moralno – pravnom vrednovanju pobačaja. Kršćanstvo je dalo nov doprinos, u tadašnjoj grčko – rimskoj civilizaciji i kasnije europskoj, shvaćanju jednakog dostojanstva i zaštiti svakog čovjeka ne gledajući spol, položaj, materijalni status, društvenu ili politički moć.²² Zabrana pobačaja bila je motivirana i židovskom tradicijom iako u Starom Zavjetu nema izravnog govora o pobačaju. U Knjizi Izlaska nalazimo tekst koji se naznačuje kao osuda pobačaja: „Ako se ljudi pobiju i udare trudnu ženu te ona pobaci, ali druge štete ne bude, onda onaj koji ju je udario neka plati odštetu koju zatraži njezin muž... Bude li drugog zla neka je kazna život za život.“ (Izl 21, 22 – 23) U Novom Zavjetu, također nema izričitog spomena pobačaja, međutim Bernard Haring je mišljenja da „Postoji vjerojatnost da riječ *pharmakeia*, uključena po Pavlu u popis plodova raspuštenosti (Gal 5, 20), osuđuje pobačaj zajedno s upotrebom droga radi vraćanja ili s drugim opakim nakanama.“²³ U najranijim kršćanskim spisima *Didacheu*, *Pseudabarnabinoj poslanici*, *Otkrivenju Petrovu* nalazimo osudu pobačaja. *Didache* u praktičnim normama donosi poruku za kršćansko moralno

²⁰ Zrinka Erent-Sunko, *Ambloses – Prešutno dopušten čin ili/i kazneno djelo u grčkom polisu?*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, (2019.), 1-2., str. 28

²¹ Usp. Konstantinos Kapparis, *Abortion in the Ancient World*, Bristol Classical Press, London, 2002., str. 7

²² Usp. Stjepan Baloban, Gordan Črpić, *Pobačaj i mentalitet u društvu*, Bogoslovska smotra, 68 (1998.), 4., str. 643

²³ Bernard Haring, *Etica medica*, Edizioni Paoline, Roma, 1979., str. 165

stajalište: „Ne ubij, ne učini preljub, ne budi oskvrnitelj dječaka, ne griješi bludno, ne kradi, ne bavi se čaranjem ni vraćanjem, ne uništi dijete pobaćajem i ne ubij ga pošto se rodilo, ne poželi ono što pripada tvome bližnjemu.“²⁴ Ovaj tekst je dokaz svijesti o pravu na život prije rođenja i nakon njega traje od samih početaka kršćanstva do danas. O uzornom i čudorednom životu kršćana svjedoči *Poslanica Diognetu*, djelo iz prve polovice 2. stoljeća, opisujući način života u grčkim i barbarskim gradovima u kojima se ne razlikuju ni jezikom ni odjećom, daju divan primjer života poštujući zakone, žene se i rađaju i ne odbacuju porod.²⁵

U srednjem vijeku je bilo zabranjeno ubijanje novorođenčadi pa bi se ona ostavljala pred vratima samostana ili crkava, u nadi da će u tim ustanovama dobiti potrebnu skrb kako bi preživjela. Opasnost za novorođenčad su brojne infekcije i zaraze kojima su bila izložena, bilo im je potrebno majčino mlijeko kako bi preživjela. Brojne majke su svjesno zanemarivale djecu i tako ih indirektno ubijale. Majke često ne bi imale dovoljno mlijeka za svoje dijete, što je bilo uvjetovano teškim fizičkim radom i slabom prehranom. U to vrijeme česti su spontani pobaćaji i prerani porodi. Poznavale su se razne metode pobaćaja koje su prenosile starije žene na mlađe, koristili su se razni pripravci i ekstrakti različitih trava, trudnice su pokušavale na izvanjski način protresti maternicu npr. noseći teške terete, skakanjem sa stolice i sl.

U novije vrijeme, u 19. i 20. stoljeću, događa se dramatičan porast broja pobaćaja koji se izvodio na opasne načine što je dovodilo do teških posljedica zdravlja žena. Pobaćaj je porastao u industrijskom proleterijatu slabijeg imovinskog stanja koji nisu mogli hraniti veliki broj djece. Pobaćaj se vršio na više načina, trudnice same informirajući se raznim priručnim udžbenicima, pomoću nekog nadriliječnika ili uz pomoć liječnika. Pobaćaj je bio tabu tema u javnom diskursu iako je bio gotovo svakodnevnica brojnih žena. U Njemačkoj pobaćaj je bio dio populacijske politike, nastojali su poboljšati i povećati arijevsku rasu dok su uništavali sve koji su imali nedostatke i one koji su bili pripadnici drugih naroda.

Sovjetski Savez je prva zemlja koja je legalizirala i omogućila besplatan pobaćaj u svim bolnicama. Žene su se mogle informirati o kontracepciji u klinikama za pobaćaje dok su ilegalni pobaćaji strogo kažnjavani.

Seksualnom revolucijom donose se zakoni kojima se pobaćaj legalizira u brojnim zemljama i postaje pravo žene, a o pravima djeteta se gotovo ni ne govori. U takvoj klimi djeluju *feministkinje drugog vala* koje korijen svoje podređenosti muškarcu vide u neostvarenju svojih

²⁴ Didache – Nauk apostola, II, 2, u: Tomislav Janko Šagi – Bunić, *Povijest kršćanske literature*, I, Zagreb, 1976., str. 47

²⁵ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, 2009., str. 62

reproduktivnih prava i majčinstvu.²⁶ Zbog majčinstva u kojem vide podređenost nastoje uvesti nove moralno – etičke vrijednosti, pravo abortusa, kontracepcije, razvoda, reproduktivna prava, pravo prepoznavanja homoseksualnosti.²⁷ Abortus su feministkinje shvaćale kao osnovno žensko ljudsko pravo pa su stoga stvorile sljedeće krilatice: *Abortus nije ubojstvo! Ne želimo biti mašine za rađanje! Nećemo rađati za naciju, državu i crkvu! Mi rađamo ako hoćemo, s kim hoćemo i kada hoćemo! Rađanje ili ne rađanje je osnovno pravo svake žene i to pravo se ne tiče ni države ni crkve ni nacije ni političkih partija, to se tiče samo žene!* Ovi stavovi su tokom godina izazvali žestoku debatu između zagovornika i protivnika prava na abortus.²⁸

1.2. Posljedice pobačaja

Žene koje otkriju neželjenu trudnoću ili sumnjaju na oštećenje ploda i odluče se na pobačaj suočavaju se sa raznim psihofizičkim posljedicama. Istraživanja pokazuju da polovina žena u vremenu stvaranja odluke i nakon pobačaja pati od psihičkih poremećaja. Osobe su pod stresom i javljaju se negativne emocije, osjećaj krivnje i srama, nastaje anksioznost i depresija. Uz psihičke posljedice mogu nastati razne fizičke posljedice i komplikacije koje se odnose na tjelesno zdravlje, buduću plodnost žene i sljedeće trudnoće. Uzroci komplikacija mogu biti razni, kao npr. trajanje trudnoće, starost žene, zdravstveno stanje, tehnika zahvata, iskustvo operatera, anestezija, broj prethodnih porođaja i pobačaja.²⁹

Nakon pobačaja, ponekad mnogo vremena nakon, ženama se javljaju razni psihički poremećaji i duševne boli uzrokovani tim činom. Dijagnosticiraju im se razni poremećaji i nerijetko se liječe na psihijatriji zbog poremećaja ličnosti, psihoza, pokušaja samoubojstva i krađe tuđe djece i sl.

Anne Speckard i Vincent Rue 1992. godine upotrebljavaju naziv *Postabortivni sindrom* (PAS – Post-Abortion-Syndrom) za dijagnozu koja označava skup povezanih simptoma i trauma koje se javljaju nakon pobačaja. U članku iznose 4 osnovne komponente PAS – a:³⁰

1. izloženost ili sudjelovanje u pobačaju, koje se doživljava kao traumatično i namjerno uništavanje nerođenog djeteta;
2. nekontrolirano, negativno, ponovno proživljavanje događaja pobačaja;

²⁶ Usp. Marijo Volarević, *Žena od antičkog imperativa „skrbi za sebe“ do etičkog imperativa „brige za drugoga“: Feministički i kršćanski pogled*, Crkva u svijetu, 56 (2021.), 3., str. 532

²⁷ Usp. Isto, str. 532 i 535

²⁸ Usp. Adriana Zaharijević, *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka*, Heinrich Böll Stiftung, Beograd, 2012., str. 78.

²⁹ Usp. Ivan Kešina, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, Crkva u Svijetu, Split, 2008., str. 203

³⁰ Usp. A. C. Speckhard, V. M. Rue, *Postabortion syndrome: An emerging public health concern*, Journal of Social Issues, 48 (1992.), 2., str. 95

3. neuspješni pokušaji izbjegavanja ili poricanja bolnih sjećanja na pobačaj, što rezultira smanjenom reakcijom;
4. doživljavanje povezanih simptomi koji nisu bili prisutni prije pobačaja, uključujući osjećaj krivnje za preživljavanje.

Stručnjaci kažu da je to jedna vrsta posttraumatskog stresnog poremećaja kojeg prati razvoj simptoma psihosomatske naravi kao posljedica proživljenih bolnih emocija.³¹ Nažalost, danas mnogi liječnici i stručnjaci ne prepoznaju PAS, jer ne vjeruju da pobačaj može imati neki bitni značaj za ženu. Ignorirajući dijagnozu žene sva krivnja se svaljuje na samu ženu koja još više osjeća krivnju zbog samog pobačaja i smatra ih se „neurotičarkama“ neuvažavanjem njihovog psihičkog stanja. Žene moraju biti informirane o PAS-u bez obzira kojem političkom spektru pripadaju, činjenice se ne smiju prikrivati nego ozbiljno shvaćati.³²

Jedna skupina za savjetovanje trudnih žena u Münchenu sastavila je popis posljedica na temelju vlastitih iskustava i dokaznog materijala američkih terapeuta: simptomi kao poslije šoka prilikom nesreće, poremećaji sna i noćne more, fiksacija na trudnice i malu djecu ili strah od pogleda na njih, fiksacija na trudnice i malu djecu ili strah od pogleda na njih; nekontrolirana želja da se iskustvo pobačaja „popravi“ time da se što prije zatrudni (i eventualno opet pobaci); slaba sposobnost koncentracije, hiperaktivnost; nerazmjerne emocionalne reakcije na zvuk usisavača za prašinu, na pogled na neko dijete, izbijanje znoja i napadaji nekontroliranog vrištanja; obamiranje emocionalnog života; pokušaj samoopravdanja zalaganjem protiv pobačaja ili za njega; frigidnost ili drugi seksualni problemi; dugotrajni osjećaji gubitka i praznine; depresije; osjećaj krivnje, uprljanosti, prokletstva; strah od kažnjavanja nesrećama druge vlastite djece; misli o samoubojstvu, a ponekad i njegovo izvršenje (nepotpuno).³³

Posljedice pobačaja na psihičko i fizičko zdravlje ne osjećaju samo majke nego i otac djeteta, obitelj i medicinsko osoblje. Očevi prazninu mogu osjećati kroz cijeli život i patiti zbog učinjenog čina.

Muškarci nose ranu i žale za svojim izgubljenim očinstvom zbog namjernog pobačaja, spontanog pobačaja ili smrti djeteta tijekom trudnoće ili neposredno nakon poroda. Brojni pobačaji se ne bi izvršili da su bili podrška majci djeteta i obranili svoje dijete od smrti.³⁴ Često

³¹ Usp. Jelena Burazin, *Govor o pobačaju s psihološke strane*, Služba Božja, (2017.), 2, str. 231

³² Usp. Pius Stossel, *Mirjam...zašto plačeš?*, U pravi trenutak, Đakovo, 2004., str. 52

³³ Usp. Isto., str. 53 – 54

³⁴ Usp. Petra Milković, *Korizmena kampanja Inicijative: najveća dosad!*, Pohod, (2020.), 1., str. 3

muškarac biva nezainteresiran i lako dopušta smrt vlastitog djeteta, ne obazire se na potrebnu potporu majci djeteta tijekom trudnoće. Takav muškarac pati od krize očinstva i muževnosti.

Muškarca se u patrijarhalnom društvu shvaćalo kao nepogrešivi autoritet koji je imao hraniteljsku i zaštitničku ulogu. U modernom dobu emancipacija je ženama donijela ekonomsku neovisnost i sigurnost preko redovitih mjesečnih primanja, socijalnog i mirovinskog osiguranje, konkurentnosti muškarcu u obavljanju društvenih zadaća, te pokazale da mogu biti nositelj i zaštita obitelji.³⁵ Kroz povijest žena je promatrana kroz prokreaciju i odgoj djece, dok je muškarac bio onaj koji je prehranjivao svoju obitelj i samim time nedovoljno prisutan unutar zadaća u obitelji. Posljednjih desetljeća događa se promjena u shvaćanju uloge oca u obitelji koji postaje aktivan član i time postaje autentična očinska figura u fizičkom, psihičkom i moralnom razvoju djeteta.³⁶ No, potrebno je da očev autoritet i življenje vrednota budu autentični kako bi djetetu predstavljao istinski autoritet. Iako su očevi posljednjih desetljeća aktivno prisutni unutar obitelji, današnje društvo marginalizira ulogu oca. Tri su temeljna razloga zbog kojih očevi nisu potrebni u obitelji, a to su: postao je nevažan u prokreaciji, nadomjestiv u ljubavi i suvišan u zaštiti.³⁷ Zbog navedenih razloga očevi postaju nezainteresirani i neodgovorni u brizi za svojom obitelji, majkom i djecom. Brojni očevi ne žele preuzeti odgovornost za život djeteta i potrebe majke, nego ih napuštaju i nastavljaju svoj egoistični život bez odgovornosti. Očevi koji nisu spriječili pobačaj ili su izravno sudjelovali u tom činu prisiljavajući svoju suprugu, nakon nekog vremena iskuse postabortivni sindrom koji ima različite posljedice na psiho-fizičko zdravlje.

1.3. Razne manipulacije na području plodnosti

1.3.1. Umjetna oplodnja

Najvažnije dostignuće medicinskih i bioloških znanosti u dvadesetom stoljeću je umjetna oplodnja ili umjetna prokreacija.³⁸ Umjetna oplodnja se izvodi na dva osnovna načina: oplodnjom *in vivo* ili unutartjelesno i oplodnjom *in vitro* ili vantjelesno u epruveti. Postoje dvije vrste oplodnje koje treba razlikovati, *homolognu* kada su gamete od bračnih drugova ili stalnih partnera i *heterolognu* kada je jedna gameta od treće osobe tj. darivatelja van bračnog

³⁵ Usp. Marijo Volarević, *Kriza očinstva*, Služba Božja, 57, (2017.), 3., str. 417

³⁶ Isto, str. 418

³⁷ Isto, str. 417

³⁸ Usp. Ivan Kešina, *Reprodukcijaska medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, Crkva u Svijetu, 38, (2003.), 4., str. 533

zajedništva.³⁹ Za oplodnju *in vivo* poznate su metode: umjetno osjemenjivanje, GIFT (Gamete Intra Fallopiian Transfer), LTOT i TIUG, a za oplodnju *in vitro* poznate su: FIVET (Fertilisation In Vitro Embryo Transfer), TET (Tubal Embryo Transfer), ZIFT (Zigote Intrafallopian Transfer), ICSI (Intracytoplasmic Sperm Injection), IUI (Intrauterine Insemination) i PROST (Pronuclear Stage Transfer).⁴⁰

U engleskom gradu Oldhamu, 25. srpnja 1978. godine rođena je Louise Brown, prvo dijete rođeno metodom asistiranu reprodukcije FIVET. Istraživanje iz 2018. je došlo do podatka o preko šest milijuna djece rođene umjetnom oplodnjom, a danas je taj broj mnogo veći.

Naravna težnja supružnika je da postanu majka i otac, međutim mnogi bračni ne mogu to ostvariti jer su neplodni. Uzroci neplodnosti mogu biti različiti. Parovi mogu biti neplodni jer se kasno odlučuju postati roditelji, zbog štetnih utjecaja okoliša, načina života, zbog težih oštećenja reproduktivnog zdravlja i raznih drugih složenih uzroka.⁴¹ Neplodnost utječe na kvalitetu braka, s jedne strane to supružnike može još više zbližiti, a s druge strane može se dogoditi da se udalje, optužuju jedno drugo i na kraju rastave. No, pomoću reproduktivne medicine koja se razvija dugi niz godina pokušava se pomoći neplodnim parovima da ostvare svoju želju za djetetom. Kako bi to postigli vrše se razne manipulacije na području plodnosti metodom umjetne oplodnje. Dovodi se u pitanje etičnost umjetne oplodnje jer se oplodnja događa izvan bračnog čina. Biolog je onaj koji stvara, kontrolira i usmjerava čitav proces i može se reći da se radi o nasilju nad prirodom. Nad embrijem *in vitro* vrše se razni pokusi, kontrole i preinake što dovodi u pitanje dostojanstvo ljudskog embrija.⁴²

Istraživanja provedena krajem 80-ih i početkom 90-ih godina 20. stoljeća u Francuskoj, Australiji i SAD-u pokazuju mnoštvo anomalija kod djece i trudnica podvrgnutim umjetnom oplodnjom. Prema izvješću Francuskog društva za IVF iz razdoblja od 1989. do 1993. godine bilo je:⁴³ 95 000 punkcija radi dobivanja jajnih stanica, 91 695 pokušaja umjetne oplodnje, 11 405 trudnoća, ali 8 721 rođene djece; u 18% slučajeva embriji su propali, a 4,9% došlo je do izvanmateričnih trudnoća; 23,4% bili su blizanci, 3,7% trojke, 0,1% četvorki; srednja dob žena

³⁹ Usp. Luka Tomašević, *Umjetna oplodnja: Katolički stav*, Služba Božja, 39, (1999.), 2.-3.-4., str. 184

⁴⁰ Usp. Isto.

⁴¹ Usp. Ivan Kešina, *Reproduktivna medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, Crkva u svijetu, 38, (2003.), 4., str. 534 -535

⁴² Usp. Luka Tomašević, *Umjetna oplodnja: Katolički stav*, Služba Božja, 39, (1999.), 2.-3.-4., str. 185 - 186

⁴³ Usp. Marijan Valković, *Umjetna oplodnja(IVF)-uspjeh, neuspjeh, zdravstvene i socijalne posljedice*, Revija za socijalnu politiku, 2, (1995.), 4., str. 331

bila je od 33-35 godina; 2,8% je bilo djece s težim ili lakšim malformacijama; u tom razdoblju implantirano je 7 569 zamrznutih embrija.

Dvogodišnje istraživanje provedeno početkom 1990 – ih godina od strane australijskog nacionalnog vijeća za zdravstvo i medicinska istraživanja o zdravstvenim učincima umjetne oplodnje na žene, djecu, muškarce i obitelji bilježi brojne posljedice. Istraživanje je pokazalo siromašne perinatalne nalaze kod djece začete metodama IVF i GIT, veći postotak preranih rođenja, vrlo niske težine kod rođenja, perinatalne smrti, različita oštećenja i nesposobnosti kod rođene djece, uočen je sindrom hiperstimulacije jajnika kao opća komplikacija kod trudnica, kao i razne komplikacije prilikom postupka umjetne oplodnje – povrede utrobe prilikom vađenja jajašca, apscese zdjelice, ozbiljne upale i vaskularne komplikacije, uvrtnanje jajnika i otkrivanje raka za vrijeme ili nakon postupka.⁴⁴

Podatci koje je napravila neovisna organizacija *Human Fertilisation and Embryology Authority* (HFEA) u Ujedinjenom Kraljevstvu, pokazuju da neplodni heteroseksualni parovi čine 90% od svih učinjenih postupaka *In Vitro Fertilisation* (IVF) umjetne oplodnje. Međutim, posljednjih godina zabilježen je porast pacijentica istospolnih zajednica koje su zatražile IVF postupak koji je 2018. brojio 2151 IVF ciklus. Većina pacijenata u istospolnim vezama je koristila donorsku oplodnju da dobiju dijete, a posljednjih godina sve više koriste IVF metodu. Raste broj neudanih pacijentica koje također sve češće koriste IVF metodu.⁴⁵

U početku je umjetna oplodnja svoje moralno utemeljenje dobivala u tezi o pomoći neplodnim supružnicima, ali vrlo brzo je došlo do proširenja broja ciljeva koji su se pokazali potpuno nemoralnima. Engleski fiziolog R. G. Edwards se zalagao za *preimplantacijsku dijagnostiku* embrija, kako bi se eliminiralo one koji imaju neki genetički defekt – *eugenički pobačaj*. Kod nastalih višeplođnih trudnoća ginekolog vrši postupak fetalne redukcije, ubijajući pojedine fetuse u majčinoj utrobi.⁴⁶

Katolička Crkva ne dopušta umjetnu oplodnju jer je samo bračni čin dostojan začeća čovjeka. Papa Ivan Pavao II. u enciklici *Evangelium vitae* kada je riječ o umjetnoj oplodnji ističe sljedeće: „I različite tehnike umjetne reprodukcije, koje izgledaju da se stavljaju na službu života i koje se prakticiraju ne malo puta s tom nakanom, u stvari otvaraju vrata novim

⁴⁴ Usp. Isto.

⁴⁵ Vidi više na: <https://www.hfea.gov.uk/about-us/news-and-press-releases/2020-news-and-press-releases/new-figures-show-how-different-people-are-using-ivf/> (29.7.2022.)

⁴⁶ Usp. Ivan Kešina, *Reprodukcijaska medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, Crkva u svijetu, 38, (2003.), 4., str. 556 - 559

napadima na život. Osim toga što su moralno neprihvatljive, od trenutka kad rađanje odvajaju od konteksta potpuno ljudskog bračnog čina, te tehnike bilježe visok postotak neuspjeha: on se odnosi ne toliko na oplodnju, koliko na susljedni razvoj zametka izloženog riziku smrti unutar općenito vrlo kratkog vremena.“⁴⁷

1.3.2. Zamjensko majčinstvo

Zamjensko majčinstvo (ZM) je najsloženiji medicinsko-socijalno-pravni oblik ljudskog zanošenja, a može se ostvariti posredovanjem metoda umjetne oplodnje.⁴⁸ Parovi se odlučuju na ZM nakon što se suoče sa neplodnošću i kao posljednju reproduktivnu nadu kako bi došli do djeteta. Zamjensko majčinstvo je prisutno od biblijskih vremena u primjeru Abrahamove žene Sare koja je bila neplodna i koja je nagovorila Abrahama da dobije dijete sa sluškinjom Hagarom kako bi imali potomstvo. Tijekom povijesti uočavamo brojne primjere zamjenskog majčinstva kod neplodnih parova u brojnim kulturama i zajednicama, a u novijim vremenima nerijetko se događa da slavne osobe posežu za ZM-om kako ne bi narušili svoj izgled.⁴⁹

Zamjenska ili surogat majka je žena koja nosi naručeno dijete poslije uspješnog prirodnog ili umjetnog osjemenjivanja ili oplodnje *in vitro* za neplodan naručiteljski par.⁵⁰ Zamjenska majka potpisuje ugovor kojim se majka odriče djeteta nakon poroda i uručuje ga naručiteljskom paru koji joj isplaćuje dogovoreni iznos novaca. Jedan proces obično prosječno košta između deset i trinaest tisuća dolara, ali neki su spremni dati i 95 000 do 160 000 tisuća dolara. Motiv surogat majki da prihvate jedan takav čin može biti altruizam ili materijalna korist – novac. Za surogat majčinstvo poželjno je da majke imaju svoju biološku djecu, da su srednje životne dobi, da nemaju preveliku izobrazbu, da su domaćice ili nezaposlene ili zaposlene na pola radnog vremena, a obično dolaze iz siromašnijih zemalja.⁵¹

Zamjensko majčinstvo krši brojna etička i moralna načela, srozava društvo, potiče kriminal, reproduktivni turizam, reproduktivnu prostituciju, genetički primitivizam, srozava ljudski rod narušavajući normalno grananje ljudske obitelji i arborizira obiteljsko stablo. Reproductivni turizam označava odlazak u zemlje u kojima je postupak ZM – a dopušten, a reproduktivna prostitucija da se surogat-majčinstvo može ostvariti izravnim spolnim činom

⁴⁷ IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae – Evandjelje života, Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska Sadašnjost, (25.03.1995.), Zagreb, 1995., br. 14

⁴⁸ Usp. M. Radan, S. Vuletić, Ž. Rakošec, Ž. Speranda, *Bioetička kompleksnost problematike zamjenskog majčinstva*, *Diacovensia*, 3, (2015.), 1., str. 37

⁴⁹ Usp. Isto.

⁵⁰ Usp. Isto.

⁵¹ Usp. Danijela De Micheli Vitturi, *Osvrt na knjigu zamjensko majčinstvo – Bioetička prosudba*, Služba Božja, 59, (2019.), 4., str. 443

između surogat majke i plodnog oca neplodnog para. Dijete može imati i pet roditelja, naručitelji i naručiteljica trudnoće, davatelj spolnih stanica, davateljica jajne stanice i zamjenska majka koja nosi dijete. Bez obzira na koji način je dijete začeto ono je jednako vrijedno, poželjno i vrijedno najveće brige i pažnje.⁵²

1.3.3. Kontracepcijska sredstva

Kontracepcija služi kako bi se spriječilo začecje djeteta i zato se koriste razne metode. Ona se dijeli na trajnu ili ireverzibilnu i privremenu ili reverzibilnu. Trajnom kontracepcijom tj. sterilizacijom se nepovratno oduzima mogućnost plodnosti muškarca vazektomijom i žene podvezivanjem jajovoda. Privremena kontracepcija se dijeli na mehaničke, kemijske i prirodne metode. U mehaničke metode ubrajaju se kondom, femidom, dijafragma, cervikalna spužvica. U kemijske metode se ubrajaju spermicidi, kontracepcijski flaster, kontracepcijska injekcija, potkožni implantanti, vaginalni prsten i postkoitalna kontracepcija.⁵³

Kondom je muški prezervativ u obliku gumene kapice koja prekriva muški spolni organ za vrijeme cijelog seksualnog odnosa kako bi se spriječilo da sjemena tekućina dospije u vaginu. Sprječava širenje spolno prenosivih bolesti, ali može izazvati psihološke smetnje koje utječu na skladnost braka.⁵⁴

Dijafragma je ženski prezervativ koji je napravljen od mekane tanke gume, a kada se umetne u vaginu sprječava susret jajne stanice i spermatozoida.⁵⁵ Femidom ili ženski kondom je savitljiva plastična cijev koja se umetne prije spolnog odnosa u rodnicu kako bi se spriječio ulazak spermija u rodnicu. Cervikalna spužvica se postavlja u rodnicu neposredno prije spolnog odnosa, a napravljena je od poliuretanske pjene.⁵⁶

Spirala je napravljena od plastike ili nekog drugog materijala a unosi se kroz vrat maternice u materičnu šupljinu i sprječava trudnoću hormonalno. Postoje razni rizici upotrebe spirale, a to su: perforiranje maternice prilikom ugrađivanja, rizik bolesti upale karlice, povećana mogućnost trudnoće, razne upale i drugo.⁵⁷ Hormonalni oblici kontracepcije pomoću tableta, flastera, potkožnih implatanata, injekcije, sprječavaju utječu na menstrualni ciklus i sprječavaju ovulaciju.⁵⁸ Jedna od najčešćih hormonalnih metoda je tableta RU 486 koja se upotrebljava kada jedna od ostalih metoda zakaže. Poznata je kao „pilula za dan poslije“ jer se

⁵² Usp. Isto., str. 443 - 444

⁵³ Usp. <https://artemedi.hr/ginekologija/kontracepcija/> (23.7.2022.)

⁵⁴ Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Zagreb, 2004., str. 173

⁵⁵ Usp. Isto.

⁵⁶ Usp. <https://artemedi.hr/ginekologija/kontracepcija/> (23.7.2022.)

⁵⁷ Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Zagreb, 2004., str. 176

⁵⁸ Usp. <https://artemedi.hr/ginekologija/kontracepcija/> (23.7.2022.)

uzima i djeluje nakon spolnog odnosa. Sastavljena je od mifepristona koji djeluje antiprogestenički, a manjkava djelatnost hormona trudnoće progesterona uzrokuje odvajanje zametka od stijenke maternice i smrt zametka.⁵⁹

Prirodnom regulacijom plodnosti supružnici reguliraju spolne odnose u odnosu na razdoblje plodnosti unutar menstrualnog ciklusa.⁶⁰ U mjesečno ciklusu postoji vrijeme u kojem je onemogućeno začeće, a preduvjet je poznavanje ciklusa žene kako bi metoda bila uspješna. Metode prirodnom regulacijom plodnosti su: metoda temeljne temperature, praćenje vaginalne sluzi ili Billingsova ovulacijska metoda, Ogino – Knaussova kalendarska metoda i simptotermalna metoda koja je kombinacija spomenutih metoda.⁶¹

Najpoznatija prirodna metoda je Ogino – Knassova koja se temelji na predviđanju plodnih i neplodnih dana. Metoda se može koristiti kako ne bi došlo do začeća, ali i suprotno ukoliko postoji želja za začećem. U vrijeme plodnih dana ukoliko ne postoji želja za začećem djeteta, parovi apstiniraju. U menstruacijskom ciklusu koji traje 28 dana u pravilu se događa jedna ovulacija u polovici ciklusa između 12. i 16. dana. Nakon ovulacije jajna stanica je sposobna za oplodnju otprilike 24 sata, a spermiji u rodnicima sposobni su za oplodnju 72 sata nakon. To dovodi do zaključka da spolni odnos ne smije biti nakon 10. dana i prije 18. dana ovulacijskog ciklusa. Kod žena sa jako varijabilnim trajanjem ciklusa ovulacija traje duže i stoga je potrebno redovito pratiti menstrualni ciklus kako bi se sa sigurnošću znao raspon plodnih i neplodnih dana.⁶²

Razna istraživanja pokazuju da je broj rastava kod bračnih parova koji prakticiraju prirodnu regulaciju plodnosti ispod 5% neovisno o vjeroisповijesti, a kod onih koji ne prakticiraju religiju 12,5%.⁶³ Parovi koji prakticiraju prirodne metode se bolje upoznaju, više razgovaraju i međusobno se bolje razumiju, a ljudska ljubav se i sastoji od razumijevanja, strpljivosti, samozatajnosti, pažljivosti, nježnosti, poštivanja, priznanja, itd. Za metodu prirodnog reguliranja plodnosti govorilo se da je neprirodan za ženu jer se mora suzdržavati u razdoblju najjače seksualne želje, ali istraživanja to ne mogu dokazati.⁶⁴

⁵⁹ Usp. Velimir Valjan, *Bioetika*, Zagreb, 2004., str. 176

⁶⁰ Usp. Isto

⁶¹ Usp. Isto., str. 176 – 177

⁶² Usp. <https://www.ginekologija-husar.hr/prirodna-metoda-kontracepcije-billingsova-odnosno-ogino-knausova-metoda/> (23.7.2022.)

⁶³ Usp. Elmar Fischer, *Prirodno reguliranje začeća nasuprot njegovu sprječavanju*, *Obnovljeni život*, 67, (2012.), 2., str. 272

⁶⁴ Usp. Isto., str. 273

2. KRIZA OTVORENOSTI ŽIVOTU U HRVATSKOM DRUŠTVU

2.1. Reguliranje poroda u Hrvatskom zakonodavstvu

Šezdesetih godina 20. stoljeća obilježene su seksualnom revolucijom koja je snažno zahvatila gotovo cijeli Zapad pa tako i područje Jugoslavije koja se sastojala od više država među kojima je bila Hrvatska. Ta liberalna revolucija sa sobom je donijela veliki moralni nered i zahvatila gotovo sva područja života. Promjene su se događale posredstvom mass medija - tiska, televizije, reklama, filmova, tv – serija, otvaraju se seks – shopovi, seksualna savjetovališta, striptiz klubovi. Seksualna revolucija formira mlade naraštaje, intenzivno izložene seksualnim sadržajima, na iskrivljenim vrijednostima egoizma i hedonizma. Papa Ivan Pavao II. početkom Godine mladih⁶⁵ uputio je prigodnu poruku mladima: „Vi ste oni koji trebaju odlučiti na kakvim vrijednostima izgraditi društvo. Vaša opredjeljenja sada odlučit će hoćete li u budućnosti biti podvrgnuti tiraniji ideoloških sistema... O opredjeljenju svakoga od vas ovisit će budućnost vaše braće i sestara.“⁶⁶

U ozračju seksualne revolucije mladi stupaju u predbračne seksualne odnose u ranoj adolescenciji. „Seksualne zabrane proglašuju se primitivnim zastrašivanjem religija.“⁶⁷ Ženskim bordelima koji se bave prostitucijom pridružuju se i muški bordeli, skupni seks postaje popularan, nastaju „bračne komune“, predbračni seks zauzima sve veće razmjere, homoseksualnost se širi i institucionalizira, raste broj rastava, raste upotreba kontracepcijskih sredstava i droga. Narodi s raširenom seksualnom revolucijom bilježe pad broja stanovništva i izumiru jer hedonizam kulture jednostavno ne može pobijediti.⁶⁸

Pred nasrtajem seksualne revolucije i promjena u društvu donose se zakoni o planiranju obitelji, pobačaju, sterilizaciji i umjetnoj oplodnji. U hrvatskoj je na snazi *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*⁶⁹ iz 1978. godine koji se nije bitno mijenjao do danas. U članku 15. toga zakona piše: „Prekid trudnoće je medicinski zahvat. Prekid trudnoće se može izvršiti do isteka deset tjedana od dana začeća. Nakon isteka

⁶⁵ Međunarodnu godinu mladih su proglasili Ujedinjeni narodi 1985. godine. Katolička Crkva se aktivno uključila u ovu proslavu i organizirala Međunarodni susret mladih. Glavni i završni dio proslave Međunarodnog susreta mladih s papom Ivanom Pavlom II. održan je na Cvjetnicu, 31. ožujka.

⁶⁶ Usp. Ivan Fuček, *Pesimizam – Seksualna revolucija – Mir, Obnovljeni život*, 41, (1986.), 5., str. 360

⁶⁷ Usp. Josip Weissgerber, *Seksualna revolucija i evolucija, Obnovljeni život*, 28, (1973.), 6., str. 540

⁶⁸ Usp. Isto, str. 541 – 542

⁶⁹ Zakon je predložila Komisija Sabora za društveni položaj žene i porodice 14. veljače 1978. Proglasio ga je Jakov Blažević 3. svibnja 1978., a na snazi je od 12. svibnja 1978. uz neke manje izmjene do danas. 1989. i 1993. izmijenjeni su iznosi globe u člancima 42., 43. i 44., a 2009. godine prestaju vrijediti članci 29. do 34. i točka 3. stavka 1. članka 42. Zakon se sastoji od 8 dijelova: I. Opće odredbe, II. Sprječavanje neželjenog začeća, III. Prekid trudnoće, IV. Medicinska pomoć u slučaju smanjene oplodnje, V. Osnivanje i rad komisija, VI. Cijene i troškovi, VII. Kaznene odredbe i VIII. Prelazne i završne odredbe.

deset tjedana od dana začeća, prekid trudnoće može se izvršiti samo po odobrenju komisije, a pod uvjetima i po postupku utvrđenom ovim zakonom.“ Zakon koji je i dalje na snazi u suprotnosti je s *Ustavom Republike Hrvatske* koji u članku 21. govori da svako ljudsko biće ima pravo na život.⁷⁰ To bi značilo da je postojeći zakon iz 1978. godine protuustavan.

Zakon iz 1978. godine nije donesen demokratskim putem nego logikom nedemokratske jednopartijske odluke. Može se primijetiti kako komunizam i liberalizam podržavaju istu ideološku platformu po pitanju pobačaja. Komunizam liberalizacijom pobačaja bori se protiv klasnog društva, dok je za liberalizam legalizacija pravo na autonomiju i afirmacija načela slobode od svakog oblika ograničavanja prava i sloboda pojedinaca.⁷¹

2.2. Demografija i pobačaj

Nakon Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj se događa negativni demografski trend. Brojni su uzroci koji su utjecali na pad broja hrvatskog stanovništva. Stabilnost obiteljske zajednice oslabljena je deagrarizacijom, derurarizacijom, industrijalizacijom i urbanizacijom. Tijekom procesa deagrarizacije u Hrvatskoj sela su opustjela, a gradovi postali prenapučeni. Nezaposleno stanovništvo koje je živjelo na selu i bavilo se poljoprivredom odlazi u zapadnoeuropske i prekooceanske zemlje. Sve to dovodi do slabljenja obiteljskog života i smanjenja plodnosti čitavog naroda. U razvijenim zemljama zapadne Europe, SAD-u, Australiji, Japanu i Kanadi preoblikovao se tradicionalni obiteljski život sedamdesetih godina 20. stoljeća te se taj trend proširio i na srednju, istočnu i južnu Europu. Pad nataliteta i odgoda rađanja ne može se tumačiti samo recesijom, padom zaposlenosti. Uzroci pada nataliteta uzrokovana su i širokom upotrebom kontracepcije, promjenom načina života žene, stvorena je anti-obiteljska atmosfera, koriste se razne tehnike manipulacije spolnih stanica, institucionalizira se homoseksualnost, bolja je prometna povezanost pa su migracije česte, itd.⁷²

U Hrvatskoj se rađa premalo djece pogotovo što se izvrši 96% pobačaja zbog neželjenosti djeteta. Događa se sve veći raskorak vremena za rađanje tako da danas prevladava shvaćanje da je optimalno vrijeme za rađanje oko 35. godine. Uzroci takvom trendu su ekonomski faktori, razvodi brakova, kasni brakovi i odgode rađanja. U obitelji se rađa jedno ili nijedno dijete i

⁷⁰ Republika Hrvatska, *Ustav Republike Hrvatske*, Narodne Novine, 56 (1990.), čl. 21.

⁷¹ Usp. <https://www.bitno.net/academicus/filozofija-academicus/matulic-pobacaj-demokracija-zakon-o-pobacaju-drzava-abortus/> (2.8.2022.)

⁷² Žarko Šperanda, Mirjana Radan, Željko Rakošec, *Demografski slom Hrvatske i Europe*, *Obnovljeni život*, 73, (2018.), 2., str. 228

takvi brakovi postaju uobičajeni. U značajnom je porastu neplodnost zbog pada plodnosti u starijoj reproduktivnoj dobi i načina života. Svake godine je registrirano 10% više postupaka potpomognute oplodnje. Neplodnost postaje općedruštveni problem. Uzrok demografskog sloma Hrvatske je zasigurno masovno iseljavanje mladih, pogotovo cijelih obitelji mladih ljudi.⁷³

Kako bi se promijenio negativan stav prema obitelji i djeci potrebno je:⁷⁴

1. kod mladih sustavno razvijati zahvalnost za naslijeđena spolna obilježja, što ih polako usmjerava prema roditeljstvu, odnosno prema ulozi oca i majke u odrasloj dobi;
2. omogućiti mladima upoznavanje i prihvaćanja vlastitosti muške, odnosno ženske spolnosti uočavanjem, uvažavanjem i poštivanjem različitosti spolova;
3. stvarati obiteljsko ozračje koje omogućava pravilan rast i sazrijevanje, osobito spolno sazrijevanje;
4. skladnim i vjernim življenjem braka, vlastitim primjerom pokazati djeci kako je brak važan, potreban, koristan i siguran oblik zajedničkog života;
5. educirati mlade o važnosti pravodobnog zasnivanja obitelji; buditi svijest o rizicima odgode rađanja; kompliciranje zdravstvenog stanja zbog veće mogućnosti pobolijevanja uopće, osobito zbog oštećenja reproduktivnog zdravlja (miomi, ciste, upale i sl.) razmjerno kronološkoj i biološkoj starosti;
6. educirati mlade o obiteljskim vrijednostima, osvješćivanjem zaboravljenih obiteljskih vrijednota (povezivanje i razgraničavanje uloge oca, uloge majke, mogući suživot više generacija te sudjelovanje djece u obiteljskim poslovima u obliku, količini i odgovornosti koja je primjerena njihovoj dobi i razvoju);
7. organizirati društvenu strukturu za upoznavanje parova s najčešćom problematikom (komunikacijske vještine, okupljanja mladih, druženja, trijaža i dijagnostika mogućih uzroka neplodnosti);
8. prevencija, promjena stila i načina života na bolje (sport, prehrana, uklanjanje ovisnosti);
9. stvarati društveno pogodno ozračje za osnivanje obitelji (bolje plaće, radna mjesta, stanovi, dovoljno vremena za obiteljska okupljanja, poštivanje neradnih blagdana i nedjelja i dr.);

⁷³ Usp. Isto.

⁷⁴ Isto., str. 234 - 235

10. u institucionalnom odgoju mora postojati atmosfera koja će mladima dati obiteljsku perspektivu i usađivati im obiteljske vrijednosti, bez obzira što su mladi skloni negirati opće društvene i moralne vrijednosti, koje, zatreba li, moraju biti dostupne i sadržajne;
11. važno je postići sinergiju i komplementarnost odgojnog roditeljskog utjecaja na vlastitu djecu (otac i majka trebaju biti jedinstveni u davanju ispravnih informacija potrebnih za pravilan rast i razvoj njihove djece, moraju biti ustrajni, uporni, dosljedni u njihovu provođenju);
12. neophodna je sinergija i komplementarnost na društvenoj razini između obitelji kao osnovne funkcionalne jedinice društva i samog društva: tako razne društvene strukture (crkva, škola, različite odgojne ustanove), nastavljaju i dalje razvijaju zdrav odgoj koji su djeca već primila u svojim obiteljima, što se ostvaruje praćenjem mladih, konzultacijom s roditeljima uz pravovremeno i učinkovito rješavanje mogućih, često nepredvidivih situacija.

Hrvatska je zbog demografskog pada broja stanovnika pokrenula projekt demografske obnove i stvaranje uvjeta za rast broja djece pod geslom „Hrvatska za djecu“. Vlada Republike Hrvatske u veljači 2004. godine osniva Savjet za populacijsku politiku kako bi se odgovorilo na nepovoljna demografska kretanja. U programu nacionalne populacijske politike područja zdravstvene zaštite majki i djece i skrb o djeci. Politika je izrađena kroz sedam međusobno ovisnih područja: gospodarski razvoj, sustav obiteljskih potpora i poreznih olakšica, usklađivanje obiteljskog i poslovnog života, skrb o djeci, zdravstvena zaštita majke i djeteta i senzibilizacija i informiranje. Razrađena je kroz 62 mjere od kojih je svaka razrađena kroz aktivnosti, indikatore provedbe i njene rokove.⁷⁵

2.3. Nastojanja raznih inicijativa i udruga u borbi za život

U Hrvatskoj djeluju razne inicijative, udruge i centri kako bi se osvijestili sudionici kulture smrti s ciljem poštivanja svakog ljudskog života od začeca do prirodne smrti. Pokušavaju pomoći majkama da ne donesu dramatičnu odluku kojom će ubiti dijete, ohrabruju majke, savjetuju ih i zbrinjavaju. U hrvatskoj su zamijećene brojne inicijative, udruge i centri, a neke od njih su: Inicijativa „Hod za život“, Centar za nerođeni život „Betlehem“, Udruga „Pro Vita“, Zajdnica molitve i žrtve za nerođene „Treće srce“, Caritasov Centar za dijete, Inicijativa „40

⁷⁵ Josip Grgurić, *Prilog o zdravstvenim aspektima demografske politike*, Paediatrica Croatica, 64, (2020.), 2., str. 97-98

dana za život“, Inicijative „Oprostom oslobođene“, „Prava ljubav čeka“, „Vikend srca Marijina“, „Iscjeljenje očeva srca“, brojni obiteljski centri itd. Svima im je cilj spasiti živote brojne djece i promovirati vrijednost i dostojanstvo života, pomoći majkama i očevima, savjetovati ih i educirati, pružiti im psihološku pomoć, duhovnu pomoć i sve ono što im je potrebno. Organiziraju se razne tribine, svjedočanstva, međunarodne konferencije, predavanja s ciljem kako odgovoriti na problem pobačaja.

2.3.1. 40 dana za život

40 dana za život je ekumenska pro-life inicijativa za život koja je međunarodno koordinirana 40 – dnevna kampanja kojoj je cilj zaustaviti pobačaj na lokalnoj razini postom i molitvom. Ovaj pokret je zabilježio značajan uspjeh u spašavanju života na svjetskoj razini. Od 2007. kada je pokret osnovan u Texasu do danas spašeno je 21,540 djece, 239 osoba koje su vršile pobačaj dale su otkaz, 116 centara u kojima se vršio pobačaj je zatvoreno. Inicijativa se proširila u 64 zemlje svijeta, 9207 lokalnih kampanja u kojima sudjeluje preko milijun volontera iz 20,000 Crkava različitih kršćanskih denominacija. U Hrvatskoj djeluje od 2014. godine u 36 gradova i ima više od 20,000 sudionika.⁷⁶

Inicijativa je utemeljena na Svetom Pismu i okuplja kršćane svih denominacija kako bi zajednički zaštitili živote nerođene djece, pomogli ženama koje pate od posljedica pobačaja, obratili medicinsko osoblje koje vrši pobačaje te sve one koji zagovaraju i promiču kulturu smrti. Vizija inicijative je zaustaviti pobačaje u hrvatskom narodu i fokusirati se na dar života utječući se Bogu kroz molitvu, post i bdijenje. Misija im je da u duhu zajedništva i jedinstva kroz 40 dana ujedine Tijelo Kristovo molitvom, postom i bdijenjem kako bi Bog promijenio srca ljudi. Cilj je proširiti inicijativu cijelom Hrvatskom i Europom, spašavati živote nerođene djece i zalagati se za dostojanstven život majki i očeva te svjedočiti milosrdnu Božju ljubav svim majkama i očevima i onima koji trpe od posljedica pobačaja.⁷⁷

Inicijativu čine tri ključna elementa: 1. Molitva i post; 2. Miroljubivo bdijenje; 3. Osvješčivanje lokalne zajednice. Za molitvu i post misao vodilja je tekst iz Svetoga Pisma – „Ako se ponizi moj narod na koji je prizvano Ime moje i pomoli se i potraži lice moje i okani se zlih putova, ja ću tada uslišati s neba i oprostiti mu grijeh i izliječit ću zemlju“ (2 Ljet 7, 14). Molitva je temelj inicijative i ključna snaga jer jedino molitvom se može zaustaviti zlo koje se čini. Inicijativa potiče ljude da mole na svakom mjestu i svakom trenutku, pred bolnicom, na

⁷⁶ Usp. <https://www.40daysforlife.com/en/about-overview.aspx> (31.6.2022.)

⁷⁷ Usp. <https://40danazazivot.com/o-nama/> (31.6.2022.)

radnom mjestu, u župi, obitelji ili u svojoj sobi u skrovitosti. Posteći uz Božju pomoć čovjek se jača u duhovnom boju i ukorjenjuje se u činjenici da sve što činimo treba biti volja Božja. Misao vodilja miroljubivog bdijenja je: „Izbavi one koje vode u smrt; i spašavaj one koji posrćući idu na stratište. Ako kažeš, „Nismo to znali“, ne razumije li onaj koji ispituje srca? I ne znade li onaj koji ti čuva dušu?“ (Izr 24, 11 - 12). Bdijenja pred bolnicama i klinikama snažna je poruka medicinskom osoblju, majkama i očevima i lokalnoj zajednici želeći biti posljednji znak nade milosrdne Božje ljubavi. Na mjesto gdje se događa zlo i nepravda prema čovjeku donose Kristovo svjetlo i nadu. U osvješćivanju lokalne zajednice prati ih sljedeća misao vodilja: „Otvoraj usta svoja za nijemoga i za pravo sviju nesretnika što propadaju“ (Izr 31, 8). Osvješćivanje lokalne zajednice traje kroz cijelu godinu s naglaskom kroz vrijeme korizmenog i jesenskog molitvenog bdijenja. Načini na koje se ljude osvješćuje o problemu pobačaja su: predstavljanje Inicijative po župama i molitvenim zajednicama, edukativne tribine, audiovizualne publikacije, predavanja u školskim ustanovama, promotivni materijali i istupanje u medijima. Kroz 40 dana kampanje želi se da poruka za život dođe do svakog čovjeka, a da bi bili što učinkovitiji surađuju sa stručnjacima i znanstvenicima s raznih područja.⁷⁸

Plodovi Inicijative koja je u Hrvatskoj pokrenuta 2014. godine u Zagrebu su vidljivi iz postignuća. Dosad je u Inicijativi sudjelovalo preko 20 000 ljudi u 36 hrvatskih gradova, spašeno je preko 70 nerođene djece, a između samih kampanja preko 30. U gradovima u kojima djeluje Inicijativa broj pobačaja se smanjio u bolnicama, a u većini porastao broj poroda.⁷⁹

2.3.2. Hod za život

Hod za život je miroljubivi hod građana u znak potpore rođenoj i nerođenoj djeci, majkama i očevima i svakoj obitelji u svrhu promicanja života. Održava se jednom godišnje u brojnim gradovima diljem hrvatske. Hodom se želi osvijestiti građane o vrijednosti ljudskom života od začeća do prirodne smrti i potaknuti na donošenje mjera za povoljne društvene i ekonomske uvjete za trudnice, majke i očeve te obitelji. Hodom za život zalaže se za društvenu, zakonsku i svaku drugu zaštitu ljudskog života.⁸⁰

Hodom za život se želi:⁸¹

- podsjetiti da je svaki ljudski život jedinstven i nezamjenjiv te da od začeća do prirodne smrti ima neotuđivo dostojanstvo

⁷⁸Usp. <https://40danazazivot.com/o-nama/> (31.6.2022.)

⁷⁹ Usp. <https://40danazazivot.com/plodovi/>

⁸⁰Usp. <https://hodzazivot.hr/o-nama/> (1.7.2022.)

⁸¹ Usp. Isto.

- da svako dijete – rođeno i ono koje još raste u tijelu svoje majke – se čuva i štiti – kao naše najdragocjenije bogatstvo, našu budućnost
- istači važnost društvene i ekonomske potpore obiteljima
- očekivati da se pruži konkretna pomoć svakoj ženi koja razmišlja o pobačaju iz ekonomskih razloga, zbog neinformiranosti ili pritiska okoline (75% žena ovo navodi kao razloge za pobačaj)
- iskazati solidarnost s majkama, za koje država ima obvezu osigurati konkretne mjere radi boljeg usklađivanja obiteljskog i profesionalnog života
- tražiti društvenu, zakonsku i svaku drugu zaštitu ljudskog života od začeca do prirodne smrti

Hod za život održava se u hrvatskoj od 2016. jednom godišnje. Prve godine Hod za život održan je 21. svibnja 2016. u Zagrebu pod geslom „Za život obitelj i Hrvatsku“ i sudjelovalo je više od 15 000 ljudi. Drugi nacionalni hod održan je 20. svibnja 2017 u Zagrebu i Splitu pod geslom „Za temeljno ljudsko pravo - život“ i u Zagrebu je sudjelovalo više od 15 000 ljudi, a u Splitu oko 2 tisuća ljudi. Treći nacionalni hod za život održan je u Zagrebu, Rijeci i Splitu 19. svibnja 2018. pod geslom „Sva ljudska prav počinju začecem“, a sudjelovalo je u Zagrebu i Splitu približno isto kao i prijašnjih godina, dok je u Rijeci oko 1500 ljudi. Četvrti nacionalni hod je održan u pet gradova, 18. svibnja 2019. u Rijeci i Osijeku te 25. svibnja 2019. u Zagrebu, Splitu i Zadru pod geslom „Zaštitimo najugroženiju manjinu u Hrvatskoj – nerođenu djecu“. Godine 2020. je po prvi put održan u Sisku pod geslom „Za zaštitu svakoga ljudskog života – bez diskriminacije“, a 2021. godine održan je u Slavanskom Brodu, Osijeku, Imotskom, Sisku, Zgrebu. Šesti po redu nacionalni Hod za život održan je u brojnim gradovima 2022. godine, u Varaždinu, Vinkovcima, Slavanskom Brodu, Zagrebu, Imotskom, Splitu, Zadru, Pločama, Sisku, Osijeku i Rijeci pod geslom „Život je zakon!“⁸²

2.3.3. Udruga Betlehem

Udrugu Betlehem je osnovao svećenik, pavlin otac Marko Glogović kao molitvenu zajednicu koja je počela 2008. godine djelovati kao nevladina, neprofitna udruga. Puno ime udruge je „Udruga za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog djeteta – Centar za nerođeni život - Betlehem“.⁸³ Ideja za ovu inicijativu nastala je u pavlinskom samostanu u Istri uz pomoć subraće pavlina, brojnih prijatelja i molitelja. Cilj inicijative je

⁸² Usp. Isto.

⁸³ Usp. <http://www.betlehem.hr/home/>

spriječiti što više namjernih pobačaja što svjedoči i otac Marko: „Dnevno se u majčinoj utrobi usmrti i do dvjesto tisuća nerođene djece. To je pandemija smrti, žalosti i tragedije, a ipak idemo dalje i gledamo u Isusa i nadamo se boljem. Znamo tko je pobjednik. Želimo da svi ljudi dođu i shvate te da nam se priključe u ovom najljepšem i najvažnijem apostolatu, apostolatu za život.“⁸⁴

Udruga ima 12 aktivnih, zasebnih, nevladinih, neprofitnih, građanskih udruga koje se vode kršćanskim načelima. Udruga se brine o samohranim majkama i trudnicama te o mnogobrojnim obiteljima s više djece koje financijski ne uspijevaju zadovoljiti sve potrebe. Temelj djelovanja je molitva, a snaga počiva na ljubavi i pomaganju drugima. Udruga se financira dragovoljnim priložima dobrih ljudi.⁸⁵

Trudnicama se pruža sva potrebna pomoć nalazeći im smještaj, donirajući im hranu, odjeću, obuću, nudeći savjetovanje, itd. Cilj je razviti svijest o važnosti majčinstva i kršćanskog odgoja i razvijanje i širenje socijalnih usluga za samohrane majke i trudnice. Udruge imaju 7 kuća u 6 hrvatskih gradova, Karlovcu, Zagrebu, Sisku, Splitu, Varaždinu i Ozlju.⁸⁶ Kuće su zamišljene kao manje zajednica u kojima se živi obiteljskim životom. Majke same kuhaju, čiste, peru uz pomoć volontera i stručnih osoba. Majke nisu u izolaciji nego su u ugodnom susjedstvu u kojem se osjećaju voljeno i sretno. Potražnja za takvim prihvatilištima je velika te je u planu otvaranje novih objekata.⁸⁷

Jedan od ostvarenih ciljeva inicijative su grobnice za nerođenu djecu u 6 gradova i sigurne kuće za žene i majke s djecom koji su žrtve zlostavljanja. Sigurna kuća koja se zove „Mali dom milosrđa“ je pokrenuta 2020. godine, nalazi se u većem gradu i prima od osam do deset majki s djecom, trudnice i zlostavljane žene. U kući djeluju stručne osobe, psiholozi, socijalni radnici, odvjetnici i nadležne policijske službe. žrtvama nasilja pomažu i svećenici i drugi vjerski službenici ovisno koju religiju netko ispovijeda.⁸⁸

Pomoć i prevencija osobama koje se odlučuju na pobačaj prijeko je potrebna i zato se ova udruga trudi pomoći tim osobama. Žene koje prolaze kroz teško razdoblje odluke često su

⁸⁴ Usp. <https://hkm.hr/vijesti/domovina/o-marko-glogovic-dnevno-se-u-majcinoj-utrobi-usmrti-i-do-dvjesto-tisuca-nerodene-djece/> (28.7.2022.)

⁸⁵ Usp. <http://www.betlehem.hr/home/>

⁸⁶ Usp. Isto.

⁸⁷ Usp. <https://www.vecernji.hr/vijesti/odbacene-prezrene-i-zapostavljene-dolaze-k-nama-jer-vise-zaista-nemaju-kamo-1216118> (27.7.2022.)

⁸⁸ Usp. <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/pater-marko-udruga-betlehem-pokrece-novi-projekt-sigurnu-kucu-za-zrtve-zlostavljanja/> (27.7.2022.)

zlostavljane ili žive neurednim životom te im je potrebna stručna pomoć. Udruga želi srdačno pružiti maksimalnu moguću zaštitu i pomoć ženama i djeci, žrtvama zlostavljanja, kršćanskom ljubavlju poštujući njihovu patnju.⁸⁹

⁸⁹ Usp. Isto.

3. KATOLIČKA CRKVA O ŽIVOTU I POBAČAJU

Možemo reći kako Katolička crkva u svojem naučavanju o nemoralnosti pobačaja ističe temeljne vrijednosti koje nitko ne može gaziti, negirati i ne poštivati. Te vrijednosti su utemeljene u čovjeku i ne može se trgovati s njima. To nije nešto što se mijenja od kulture do kulture, od naroda do naroda, od društva do društva. To su općeljudske vrijednosti važeće za sve ljude na svakom mjestu i u svakom vremenu. „Čudoredna snaga kojom Crkva štiti život u nastajanju, ne izvodi se samo iz objave nego i iz naravnoga poretka.“⁹⁰

Umjesto ubijanja djeteta, trebalo bi njegovo temeljno pravo na život, štititi i podupirati. Nitko nema pravo na dijete, ali jednom začeto dijete ima neotuđivo pravo na život. Možemo reći kako dijete nije nešto što se duguje i ne može se promatrati kao predmet vlasništva, ono je dar, najdragocjeniji i najnezaslужniji. Dijete ima neotuđivo pravo od trenutka svoga začeca biti poštivano kao osoba.⁹¹

Crkvena predaja oštro osuđuje pobačaj u kojem je „Katolička Crkva uvijek vidjela užasan zločin, jer se apsolutno poštovanje života u njegovu začetku povezuje s otajstvima stvaranja i otkupljenja: u našem Gospodinu Isusu Kristu svaki je čovjek, pa i onaj čiji je fizički život najnesretniji, pozvan na dostojanstvo djeteta Božjeg. Takvo je učenje vjere.«⁹²

3.1. Učiteljstvo nakon II. vatikanskog

3.1.1. Pavao VI.

Papa Pavao VI.⁹³ je posvetio pozornost temi života od početka svoga pontifikata jer je uvidio opasnosti za čovjeka i cijelo čovječanstvo pred nasrtajem ozakonjenja i liberalizacije pobačaja. U spisima i govorima vidljiva je predanost u osvjetljavanju pojma života i njegova pravog značenja. Život je svetinja koja se promatra s dva gledišta: vjere i razuma.⁹⁴

⁹⁰ Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, 2009., str. 178

⁹¹ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Donum vitae-Dar života, Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, (22.02.1987.), Zagreb, 1987., 2, br. 8

⁹² Pavao VI., Govor skupini liječnika iz Flandrije (23. travnja 1977.): *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XV, Vaticano, 1978., str. 370.

⁹³ Rođen je kao Giovanni Battista Enrico Antonio Maria Montini u Concesiju 26. rujna 1897. godine. Zaređen je za svećenika 1920. godine, a milanskim nadbiskupom postaje 1953. godine te kardinalom 1958. godine. Za papu je izabran nakon smrti sv. Ivana XIII. te je ustoličen 21. lipnja 1963. godine kao 262. poglavar Katoličke Crkve. Uzima ime Pavao po uzoru na apostola Pavla. Na početku pontifikata postavio je sebi četiri cilja: nastavak Koncila, dijalog o sjedinjenju s Istočnom Crkvom, otvoreniji pristup prema kršćanskim crkvama na Zapadu i otvaranje Crkve prema modernom svijetu. Preminuo je 6. kolovoza 1978. godine u Castel Gandolfo. Papa Franjo proglasio ga je blaženim 19. listopada 2014. godine, a svetim 14. listopada 2018. godine.

⁹⁴ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 169

Za vrijeme vladavine pape Pavla VI. svijet je suočen s mnogobrojnim atentatima, otmicama i napadima na život. Prigodom otmice predsjednika jedne talijanske stranke Alda Mora, Papa piše pismo Crvenim brigadama u brizi za život u opasnosti: „Ljudi iz Crvenih brigada, ostavite meni, kao tumaču mnogih vaših sugrađana, nadu da je u vašim srcima još nastanjen pobjedni osjećaj čovječnosti. Moleći se, a i uvijek vas ljubeći, očekujem potvrdu toga.“⁹⁵ Papa je ustrajno isticao dostojanstvo svakog ljudskog bića, služio se izrazom poštovanje života i njime izražavao obranu značaja života kroz dužnu zakonsku zaštitu, pomoć siromašnoj djeci i majkama, poboljšanje životnih uvjeta i razvijanje civilizacije ljubavi prema nerođenom životu.⁹⁶

U novogodišnjoj propovijedi 1977. godine Papa govori o svetosti života i dužnosti da život smatramo takvim: „Mi kažemo život, ljudski život! A ovdje bi se pojam ovog vrhunskog dobra morao usavršiti i uzdići više nego dosad: ljudski je život svetinja, to jest zaštićen transcendentnom vezom s Bogom koji je njegov prvi začetnik, ljubomorni gospodar, nevidljivi vrhovni uzorak u kojem se on zrcali otkrivajući svoju prirodenu i izvanrednu bitnu sličnost s Bogom, tako da on i u oskudicama, izobličenjima i oskrvnućima u koje može zapasti, zadržava svoje nepovredivo dostojanstvo, koje ga u povećanoj nevolji čini predmetom veće samilosti.“⁹⁷

Moderni čovjek uslijed ubrzanog tehničkog razvoja zaboravlja na svoje vječno određenje prema Bogu iz čega njegov život stječe novo dostojanstvo. Papa primjećuje da obožavatelji čovjeka često ne razmišljaju odakle čovjeku veličina unatoč tome što je čovjek podložan ograničenjima, slabostima, bolestima i prolaznosti te nije svrha samom sebi. Podsjeća na zaključke iz konstitucije *Gaudium et spes* o veličini čovjeka koja se „sastoji u čovjekovu pozivu na zajedništvo s Bogom“.⁹⁸

Pavao VI. drži velikom postkoncilskom dužnošću, pošto humanizam teži da čovjeka odvoji od pozivanja na Počelo, to jest Boga, da treba „nanovo izgraditi autentični i kršćanski mentalitet u odnosu prema čovjeku. A to znači da u odnosu prema našem biću, prema našem životu, prema našim pravima i našim dužnostima, prema našem istinskom sudbinskom određenju, za početak, moramo priznati da je čovjek u dubini i složenosti svoga bića, otajstvo“.

⁹⁵ Pavao VI., Pismo Crvenim brigadama (22. travnja 1978.): *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XVI, Vaticano, 1979., str. 299

⁹⁶ Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 170

⁹⁷ Pavao VI., Propovijed na deseti Svjetski dan mira 1. siječnja 1977. u rimskoj crkvi Kraljice apostola (Regina Apostolorum): *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XV, Vaticano, 1978., str. 6.

⁹⁸ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 172

(usp. *Gaudium et spes*, br. 22) Papa čovjeka opisuje kao tijelo, duh, osjećaj, društveno biće, priznajući nemogućnost preciznog definiranja čovjeka.⁹⁹

Papa kvalificira pobačaj kao ubojstvo, što je vrlo znakovito. Suprotstavlja se ozakonjenju izravnog pobačaja, terapijskog i eugeničkog. Papa ne dopušta terapijski pobačaj iz očite tendencije da se u pojam „medicinske indikacije“ uključe razna stanja majke, kao što su psihički nedostaci, odbojnost prema djetetu itd. Kako bi riješio problem eugeničkog pobačaja Pavao VI. ističe dostojanstvo ljudske osobe i upozorava kako organske malformacije ne lišavaju ljudsko biće njegova dostojanstva. Onima koji brane pobačaj zbog spolne slobode napominje da nema slobode bez odgovornosti sljedećim riječima: „A što da kažemo o onima koji su ugušili vlastitu moralnu svijest iz ljubavi prema vlastitoj iracionalnoj slobodi, strasnoj ili podmitljivoj ili okrutnoj slobodi, ili u svakom slučaju neobuzdanosti što se buni protiv božanskog zakona? Grešnoj slobodi i neobuzdanosti – neka nas Bog izbavi od takve zloupotrebe savijesti!“¹⁰⁰

Enciklika *Humanae Vitae* objavljena 25. srpnja 1968. godine je vrlo značajan dokument u kojem je odgovorno roditeljstvo glavna tema. Na samom početku su naglašene dvije stvarnosti bračnog života: bračna ljubav i odgovorno roditeljstvo. Brak je „zajedništvo osoba“, a ne „djelo slučaja ili plod razvitka nesvjesnih prirodnih sila“.¹⁰¹ Brak uspostavlja zajedništvo osoba koje se ostvaruje preko njihova uzajamnog darivanja u ljubavi koja obvezuje čitavog čovjeka i ujedno mora biti vjerna i isključiva. Bračna ljubav mora biti plodna, usmjerena prema roditeljstvu. Odgovorno roditeljstvo „ostvaruju oni koji ili razboritom i velikodušnom odlukom prihvaćaju brojniji porod ili pa se (...) odlučuju da privremeno ili na neodređeno vrijeme ne rode dijete“¹⁰². Papa Pavao VI. ističe kako je odgovorno roditeljstvo etička vrednota, a ne plod određene „tehnike“ i zato „u odnosu na urođene nagone i duševne osjećaje (...) znači potrebno gospodovanje koje nad njime moraju vršiti razum i volja“¹⁰³. Spolnost treba biti prožeta samokontrolom i samosvladavanjem kojima je čovjek sposoban darivati se i primati ljubav.¹⁰⁴

Službeno stajalište Svete Stolice o izazvanom pobačaju objavljeno je 18. studenog 1978. godine u Izjavi koju je priredio Zbor za nauk vjere na čelu s kardinalom Franjom Šeperom i koju je papa Pavao VI. odobrio. Izjava se sastoji od 6 dijelova i 27 brojeva: Uvod, Izlaganje

⁹⁹ Usp. Isto.

¹⁰⁰ Pavao VI., Govor na općoj audijenciji 12. veljače 1975.: *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XIII, Vaticano, 1976., str. 156.

¹⁰¹ PAVAO VI., *Humanae Vitae – Ljudskom Životu, Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska Sadašnjost, (25. srpnja 1968.), Zagreb, 2008., br. 8.

¹⁰² PAVAO VI., *Humanae Vitae – Ljudskom Životu, Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska Sadašnjost, (25. srpnja 1968.), Zagreb, 2008., br. 10

¹⁰³ Isto.

¹⁰⁴ Karol Wojtyła, *Istina Humanae Vitae*, *Obnovljeni život*, 66, (2011.), 2., str. 269 - 275

učenja vjere, Dokazi uspoređeni svjetlom razuma, Odgovori na neke prijekore, Moralni život i građanski zakon i Zaključak. Izjava je upućena svim ljudima, ne samo kršćanima, jer je Krist došao spasiti sve ljude. U svih 27 brojeva spominje se čovjek u konkretnim životnim stanjima, različitim okolnostima, poteškoćama, slabostima, željan pomoći i ozdravljenja. Izjava je prožeta duhom evanđelja koja potiče sve ljude da ustanu na obranu života onih najslabijih koji se ne mogu braniti. Izjava se oslanja na svjetlo razuma kojim raspoznaje dobro i zlo koje u odabiru slobodi od Boga darovanoj. Ne pristupa problemu kazuistički nego pozitivno nudeći konkretne inicijative, prijedloge i načine pomoći kako bi se unaprijedio i štitio ljudski život u kršćanskoj ljubavi. Može se izdvojiti tvrdnja koja najljepše opisuje ljudski život: „Samom oplodnjom započinje čudesna pustolovina svakoga ljudskog života, a za pojedine njegove sposobnosti potrebno je vrijeme da se razviju i pripreme za djelovanje.“¹⁰⁵

3.1.2. Ivan Pavao II.

Papa Ivan Pavao II.¹⁰⁶ je bio svjedok strašnih zbivanja u Poljskoj tijekom Drugog svjetskog rata u kojem je veliki broj nevinih ljudi izgubilo živote. Strahote rata koje je proživio ostavile su veliki trag u njegovu životu te je duboko spoznao vrijednost ljudskog života. No, smrt njegove majke je bila prijelom u njegovu životu, bez koje je ostao kada mu je bilo samo 9 godina. Neki svjedoče kako je njegovoj majci bilo savjetovano da prekine trudnoću jer „trudnoća s Lolekom za nju je izgleda bio rizik“¹⁰⁷ Imao je još sestru koja je umrla prije njegova rođenja i brata Edmunda koji se kao liječnik zarazio šarlahom od kojeg je umro. Ostaje živjeti sa svojim ocem koji se brinuo o njemu i čiji mu „je primjer na neki način bio prvo sjemenište“ kako i sam priznaje u pismu Ocu.¹⁰⁸

Sveti Otac se osvrće na pravo na život u papinskim dokumentima svih razina, u govorima upućenim puku, državicima, katolicima, drugim kršćanima i ljudima dobre volje, liječnicima, pravnicima, sucima, obiteljima, ženama i muškarcima, hodočasnicima i brojnim

¹⁰⁵ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 199

¹⁰⁶ Rođen je kao Karol Jozef Wojtyła u Wadowicama u Poljskoj 18. svibnja 1920. godine. Za svećenika je zaređen 1946., pomoćnim biskupom Krakova 1958., nadbiskupom 1963., a kardinalom 1967. godine. Za papu je izabran nakon smrti Ivana Pavla I. te je ustoličen 22. listopada 1978. godine kao 264. poglavar Katoličke Crkve. Uzima ime Ivan Pavao II. po uzoru na svoga prethodnika. U svom pontifikatu je obnovio papinstvo, odredio smjer Crkve u 21. stoljeću, dao odgovor na niz moralnih pitanja, sudjelovao u mirovnim inicijativama, zalagao se za unaprjeđenje odnosa sa Židovima i muslimanima, za pravdu, zajedništvo i solidarnost i osjetljivost prema slabima i nemoćnima. Preminuo je 2. travnja 2005. godine. Papa Benedikt XVI. proglasio ga je blaženim 1. svibnja 2011. godine, a papa Franjo svetim 27. listopada 2014. godine.

¹⁰⁷ Andrea Riccardi, *Ivan Pavao II. – Biografija*, Verbum, Split, 2011., str. 38

¹⁰⁸ Andrea Riccardi, *Ivan Pavao II. – Biografija*, Verbum, Split, 2011., str. 39

drugima. Tolike je tekstove posvetio o važnosti života zbog čega ga zasluženno nazivaju moralnim glasom čovječanstva, glasni prorokom današnjice, braniteljem života i čovječnosti.¹⁰⁹ Neki dokumenti koje je Ivan Pavao II. posvetio temi života su: *Donum vitae*, *Redemptor Hominis*, *Evangelium vitae*, *Familiaris consortio*, *Mulieris dignitatem*, *Sollicitudo rei socialis*, *Veritatis splendor*, *Gratissimam sane*.

„Dar života što ga je Bog stvoritelj i Otac povjerio čovjeku, od njega zahtijeva da bude svjestan njegove neprocjenjive vrijednosti i da za njega preuzme odgovornost.“¹¹⁰ Ovo bi trebalo stajati na početku svakog odnosa prema daru života, kao središte i imperativ pozitivnog odnosa prema čovjeku. Životu svakoga čovjeka, pa tako i nerođenog, pripada neotuđivo pravo na život i dostojanstvo.

U enciklici *Evangelium vitae*, Ivan Pavao II. piše kako Bog zahtijeva od čovjeka da život ljubi, poštuje i promiče. Bog čovjeku zapovijeda da ljubi dar života što je svojevrsni dar. Čovjek je, piše papa, kralj i gospodar najprije sebe, komu je život darovan, a on taj dar može prenositi rađanjem ljubavi i poštivanjem plana Božjega. No čovjek stvarima i životu nije apsolutni gospodar, nego je on u svemu tome sluga Božjega plana.¹¹¹

„Život se povjerava čovjeku kao blago koje se ne smije izgubiti, kao talent s kojim treba trgovati. O njemu čovjek treba položiti račun svome Gospodaru (Mt 25,14-30; Lk 19, 12-27).“¹¹²

Možemo reći kako se s čovjekom nikad ne smije postupati, niti koristiti kao sredstvom do cilja. Za sve ljude mora postojati jednako pravo na život, slobodu i sigurnost. Ivan Pavao II. u tom kontekstu govori: „Zaista apsolutna nepovredivost nedužnog ljudskog života moralna je istina koju izričito naučava Sveto pismo, neprestano čuva Predaja Crkve i jednodušno predlaže Učiteljstvo.“¹¹³

Ljudski život je pred Bogom toliko vrijedan da ga je zaštitio posebnom zapovijedi: „Ne ubij“, tim je zakonom Bog samo sebi pridržao pravo nad životom i smrću. Bog je taj koji kao Stvoritelj i Gospodar svega ljubi svakoga čovjeka, pa i prije nego je oblikovan u krilu majke: „Prije nego te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja

¹⁰⁹ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 204

¹¹⁰ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Donum vitae-Dar života, Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, (22.02.1987.), Zagreb, 1987., br. 1

¹¹¹ Ivan Pavao II., *Evangelium vitae – Evanđelje života*, Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, (25.03.1995.), Zagreb, 1995., br. 52.

¹¹² *Isto.*, br. 52.

¹¹³ *Isto.*, br. 77.

te posvetih.“ (Jer 1,5). Bog je taj koji stvara i koji ljubi stvorenje, život, a stvorenje kao takvo nema pravo na njegovo poništavanje.¹¹⁴

Svaki čovjek je dužan ljubiti tuđi život od začeca pa sve do prirodne smrti. Stoga Drugi vatikanski sabor u *Gaudium et spes* kaže: „Bog, Gospodar života, povjerio je ljudima uzvišenu zadaću održavati život, i tu dužnost moraju vršiti na način dostojan čovjeka. Zato treba već od začeca najbrižnije štiti život; a pobačaj i čedomorstvo užasni su zločini.“¹¹⁵

Papa Ivan Pavao II. se izjasnio više puta o zloći pobačaja, a to je učinio i u enciklici *Evangelium vitae*. Govoreći o pobačaju papa kaže: „U zajedništvu s biskupima Katoličke Crkve potvrđujem da je izravno ubojstvo nedužnog ljudskog bića teško nemoralno.“¹¹⁶ Papa izričito naglašava da „nikakva prigoda, nikakva svrha i nikakav zakon na svijetu neće moći dozvoliti jedan čin koji je u biti nedopustiv, jer je protivan zakonu Božjemu, napisanom u srcu svakog čovjeku, razumom prepoznatljiv i od Crkve proglašen.“¹¹⁷

Sveti papa Ivan Pavao II. ostavio nam je veliko bogatstvo svojim primjerom i naučavanjem o važnosti života. Teško je iscrpiti toliki opus tekstova koji je nastajao dugi niz godina, ali jedno je sasvim jasno da život od Boga darovan treba štiti i čuvati i živjeti u svjetlu evanđelja.

3.1.3. Benedikt XVI.

Papa Benedikt XVI.¹¹⁸ je usmjerio svoje djelovanje k tome da zažive dokumenti koje je objavio njegov prethodnik Ivan Pavao II. Papa ispunjava ljudska srca, koja je Ivan Pavao II. otvorio, duhovnom hranom kojom dopire do ljudskih umova i duša. Benedikt XVI. se susreće sa novim dostignućima na području genetike i medicine te na njih pokušava odgovoriti u svjetlu Evanđelja upozoravajući na zloupotrebu, nezakonitost i nemoralnost manipulacije ljudskim životom. Papa o životu nerođena djeteta govori ovako: „Dijete se ima pravo roditi.

¹¹⁴ Usp. Ivan, KEŠINA, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje, Kršćanska etika ljudskoga rađanja*, Split, 2008., str. 221.

¹¹⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes – Radost i nada, Patoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, (07.12.1965.), br. 51, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje: GS).

¹¹⁶ IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae – Evanđelje života*, Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, (25.03.1995.), Zagreb, 1995., br. 57.

¹¹⁷ *Isto*, br. 62.

¹¹⁸ Rođen je kao Joseph Ratzinger u Marktl-u am Inn u Njemačkoj 16. travnja 1927. godine. Za svećenika je zaređen 1951., za biskupa 28. svibnja 1977., kardinalom postaje 27. lipnja 1977. godine. Za papu je izabran nakon smrti sv. Ivana Pavla II. te je ustoličen 24. travnja 2005. godine kao 265. poglavar Katoličke Crkve. Uzima ime Benedikt XVI. u čast Benedikta XV. i sv. Benedikta. U svom pontifikatu želio je upozoriti na temeljne teološke teme koje prethode moralu, često je propovijedao prijateljstvo s Isusom, promicao novu evangelizaciju, osuđivao moralni relativizam i konzumerizam. Papa Benedikt XVI. se odrekao svoje službe 11. veljače 2013. godine jer nije mogao na prikladan način vršiti službu zbog poodmakle dobi.

Vjerodostojnost govora o pobačaju ovisi o tome što Crkva čini da pomogne ženama u teškoćama. Ljudski zametak nije „terapijska građa“. Poštovati biologiju znači poštovati samoga Boga.“¹¹⁹

Krizu tradicionalnog morala vidi u slomljenoj vezi između spolnosti i braka, a razdvajanjem spolnosti i braka, spolnost se rastavlja i od prokreacije. Zadovoljstvo postaje jedino uporište spolnog odnosa te se svi oblici zadovoljavanja spolnosti pretvaraju u prava pojedinca do te mjere da homoseksualnost postaje neotuđivo pravo. Plodnost postaje prijatna slobodnom ostvarivanju spolnih užitaka tako da spolnost gubi na značaju koji je svojstven osobi.¹²⁰

U sažetku Katekizma Katoličke Crkve kojeg je papa Benedikt XVI. proglasio 28. lipnja 2005. ističe se kako je temeljno „pravo na život svakog ljudskog bića od njegova začeća“¹²¹ U broju, piše, kako peta zapovijed zabranjuje: izravno i hotimično čovjekoubojstvo, izravan pobačaj i eutanaziju te samoubojstvo i dragovoljno sudjelovanje u njemu.¹²²

Nerođeno dijete u prvim danima začeća ima jednaku važnost kao dijete ili odrasla osoba jer Božja ljubav ne poznaje razliku jer je ljudski život uvijek dobro obdareno dostojanstvom. Zato govori znanstvenicima koji obavljaju svoj zahtjevan posao da voleći istinu trebaju uočiti da izvan granica eksperimentalnih metoda počinje pustolovina neshvatljivosti, dodirivanje Božje ruke.¹²³

Papa poziva na oblikovanje istinite savjesti koja je prijeko potrebna kao i priziv na savjest. Treba ponovno oživiti žudnju da se dozna vjerodostojna istina i da se brani vlastita sloboda izbora nasuprot ponašanju masa. Kako bi se oblikovala kršćanska savjest potreban je hod koji prati različite životne dobi, otvoreno srce i um, kako bi se moglo cijeniti ljepota i svetost ljubavi, radost i odgovornost roditelja što su suradnici s Bogom u darivanju života.¹²⁴

U napatku *Dignitatis personae*, kojeg je Papa odobrio 2008. godine, obrađena su pitanja o životu i rađanju; Vjera i ljudsko dostojanstvo; Vjera i bračni život; Crkveno učiteljstvo i autonomija znanosti; Tehnike potpomognute oplodnje; Oplodnja u kušalici i namjerno uništavanje zanijetaka; Uštrcavanje spermija u citoplazmu jajne stanice (ICSI); Zamrzavanje

¹¹⁹ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 332

¹²⁰ Usp. Isto., str. 333

¹²¹ Benedikt XVI., *Kompendij Katekizma Katoličke Crkve*, Split, 2006., str. 128.

¹²² Usp. Isto., str. 127.

¹²³ Usp. Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, str. 336

¹²⁴ Usp. Isto., str. 338

zanijetaka; Zamrzavanje jajašaca; Smanjenje broja zanijetaka; Dijagnostika prije usađenja; Novi oblici kontracepcije: presretanje i protunosečnost; Nove prijetnje koje uključuju manipulaciju zametkom ili ljudskim naslijeđem; Genska terapija; Kloniranje čovjeka; Terapijska upotreba matičnih stanica; Pokušaji križanja vrsta; Upotreba ljudske „biološke tvari“ nedopuštenog podrijetla; U zaštitu najslabijih i najbesspomoćnijih. Na sva ova pitanja pokušava se odgovoriti u svjetlu čudorednog učenja Crkve. Upozorava se na neprihvatljive zloupotrebe ljudskih vrijednosti i dostojanstva na području genetičkih, medicinskih i biotehnoških istraživanja primijenjenih na čovjeka.

ZAKLJUČAK

Svijet u kojem živimo naklonjen je masovnom ubijanju nerođene djece. U njemu vlada okrenutost egoizmu i hedonizmu što je dovelo do dehumanizacije čovjeka. Vrijednosti koje su nekoć bile temelj sada su obezvrijeđene i etiketirane kao konzervativne i nazadne. U svijetu se pobačaj „reklamira“ kao nešto normalno i postaje sve više prihvaćeno, posebno na zapadu. Ono se shvaća kao sloboda i pravo žene, a namjerno se zaboravlja sloboda i pravo na život nerođenog djeteta. Moderna znanost i medicina su dokazali da se ljudskim bićem postaje od začeca, što nije potrebno posebno dokazivati jer je to odavno poznato. Nameće se pitanje „Što se dogodilo čovjeku?“. Što je čovjeka dovelo do okretanja vrijednosti? Sigurno je bio dug i zamršen put. Čovjekova oholost i interes neke skupine ili pojedinca su pripravili plodno tlo. Polako se formirala misao i svijest, što je dovelo do moralnog relativizma, a onda i do legalizacije abortusa. Svjedoci smo seksualne revolucije u svijetu, gdje god se okrenemo ponuđen je neki seksualni sadržaj. Na taj način su ljudski život i spolnost izgubili dostojanstvo.

Crkva se odlučno suprotstavila abortusu njegujući temeljne ljudske vrijednosti u svjetlu Evandjelja. Božja Riječ nas uči da ljubimo ljudski život koji je svima darovan. Pokazuje nam put poniznosti i poslušnosti kojim trebamo hoditi k Bogu. Stoga, Crkva slavi ljudski život i aktivno se bori protiv pobačaja i manipulacija životom iako često nailazi na prepreke. Svatko ima pravo na temeljnu ljudsku vrijednost – život. Nitko nema pravo gospodariti nečijim životom i odlučivati o njemu.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori

Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008.

Jeruzalemska Biblija, Rebić A. – Fućak J. – Duda B., ur., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014.
Katekizam Katoličke Crkve, Glas Koncila, Zagreb, 2016.

BENEDIKT XVI., *Kompendij Katekizma Katoličke Crkve*, Split, 2006.

FRANJO, *Gaudete et exultate/Placuit Deo – Radujte se i kličite/Bogu se sviđjelo*, Kršćanska Sadašnjost, (19. ožujka 2018.), Zagreb, 2020.

IVAN PAVAO II., *Bit ćete mi svjedoci*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1998.

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae – Evanđelje života, Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska Sadašnjost, (25.03.1995.), Zagreb, 1995.

IVAN PAVAO II., *Familiaris Consortio*, Kršćanska Sadašnjost, (22. studenog 1981.), Zagreb, 1997.

IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, (15. kolovoza 1988.), 2003.

IVAN PAVAO II., *Ustanite, hajdemo!*, Verbum, Split, 2004.

IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, (6. kolovoza 1993.), 2008.

MATULIĆ, Tonči, *Pobačaj: drama savjesti*, Biblioteka Donum vitae, Zagreb, 2019.

PAVAO VI., Govor na općoj audijenciji 12. veljače 1975.: *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XIII, Vaticano, 1976.

PAVAO VI., Govor skupini liječnika iz Flandrije (23. travnja 1977.): *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XV, Vaticano, 1978.

PAVAO VI., *Humanae Vitae – Ljudskom Životu, Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska Sadašnjost, (25. srpnja 1968.), Zagreb, 2008.

PAVAO VI., Pismo Crvenim brigadama (22. travnja 1978.): *Insegnamenti di Paolo VI*, svezak XVI, Vaticano, 1979.

Didache – Nauk apostola, II, 2, u: Tomislav Janko Šagi – Bunić, *Povijest kršćanske literature*, I, Zagreb, 1976.

2. Literatura

- GAUDEFROY, Marcel, *Seksološke studije*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1982.
- HARING, Bernard, *Etica medica*, Edizioni Paoline, Roma, 1979.
- KAPPARIS, Konstantinos, *Abortion in the Ancient World*, Bristol Classical Press, London, 2002.
- KEŠINA, Ivan, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje*, Crkva u svijetu, Split, 2008.
- LASIĆ, Stanko, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Tonimir, Zagreb, 2009.
- RICCARDI, Andrea, *Ivan Pavao II. – Biografija*, Verbum, Split, 2011.
- STOSSEL, Pius, *Mirjam...zašto plačeš?*, U pravi trenutak, Đakovo, 2004.
- VALJAN, Velimir, *Bioetika*, Zagreb, 2004.
- ZAHARIJEVIĆ, Adriana, *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka*, Böll Stiftung, Heinrich, Beograd, 2012.

3. Članci

- BALOBAN, Stjepan, Črpić, Gordan, *Pobačaj i mentalitet u društvu*, Bogoslovska smotra, 68 (1998.), 4., str. 641 – 654
- BURAZIN, Jelena, *Govor o pobačaju s psihološke strane*, Služba Božja, (2017.), 2., str. 228 – 236
- DE MICHELI VITTURI, Danijela, *Osvrt na knjigu zamjensko majčinstvo – Bioetička prosudba*, Služba Božja, 59, (2019.), 4., str. 433 – 447
- ERENT-SUNKO, Zrinka, *Ambloses – Prešutno dopušten čin ili/i kazneno djelo u grčkom polisu?*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, (2019.), 1-2., str. 27 – 43
- FISCHER, Elmar, *Prirodno reguliranje začeca nasuprot njegovu sprječavanju*, Obnovljeni život, 67, (2012.), 2., str. 267 – 274
- FUČEK, Ivan, *Pesimizam – Seksualna revolucija – Mir*, Obnovljeni život, 41, (1986.), 5., str. 360 – 382
- GRGURIĆ, Josip, *Prilog o zdravstvenim aspektima demografske politike*, Paediatrica Croatica, 64, (2020.), 2., str. 51 – 54
- KEŠINA, Ivan, *Reprodukcijaska medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, Crkva u Svijetu, 38, (2003.), 4., str. 531 – 562
- KOPREK, Ivan, *Razarajući čimbenici braka i obitelji*, Bogoslovska smotra, 85 (2015.), 3., str. 759 – 778

- LUJIĆ, Božo, *Osnovno biblijsko pitanje: Što je čovjek? Egzegetsko-teološka analiza Ps8*, Bogoslovska smotra, 74 (2004.), 3., str. 595 – 618
- MILKOVIĆ, Petra, *Korizmena kampanja Inicijative: najveća dosad!*, Pohod, (2020.), 1., str. 3
- RADAN, Mirjana, *Čovjek u razvojnom stadiju zametka*, Obnovljeni život, 71 (2016.), 4., str. 489 – 499
- RADAN, Mirjana, Vuletić, Suzana, Rakošec, Željko, Šperanda, Žarko, *Bioetička kompleksnost problematike zamjenskog majčinstva*, Diacovensia, 3, (2015.), 1., str. 35 – 70
- SINGBO, Odilon-Gbenoukpo, Gložinić, Terezija, Čartolovni, Anto, *Izazovi produljenja ljudskoga života na razmeđu poboljšanja i agonije*, Diacovensia, 28 (2020.), 3., str. 341 – 360
- SPECKHARD, Anne, Rue, Vincent, *Postabortion syndrome: An emerging public health concern*, Journal of Social Issues, 48 (1992.), 2., str. 95 – 119
- ŠPERANDA, Žarko, Radan, Mirjana, Rakošec, Željko, *Demografski slom Hrvatske i Europe*, Obnovljeni život, 73, (2018.), 2., str. 227 – 237
- TOMAŠEVIĆ, Luka, *Umjetna oplodnja: Katolički stav*, Služba Božja, 39, (1999.), 2.-3.-4., str. 183 – 196
- VALKOVIĆ, Marijan, *Umjetna oplodnja(IVF)-uspjeh, neuspjeh, zdravstvene i socijalne posljedice*, Revija za socijalnu politiku, 2, (1995.), 4., str. 331 – 335
- VERTOVŠEK, Nenad, Gregurić, Ivana, *Filozofija budućih kiberprostora i transhumanistička stvarnost*, 38 (2018), 1., str. 99 – 116
- VOLAREVIĆ, Marijo, *Kriza očinstva*, Služba Božja, 57, (2017.), 3., str. 415 – 418
- VOLAREVIĆ, Marijo, *Žena od antičkog imperativa „skrbi za sebe“ do etičkog imperativa „brige za drugoga“: Feministički i kršćanski pogled*, Crkva u svijetu, 56 (2021.), 3., str. 527 – 542
- WEISSGERBER, Josip, *Seksualna revolucija i evolucija*, Obnovljeni život, 28, (1973.), 6., str. 538 – 556
- WOJTYLA, Karol, *Istina Humanae Vitae*, Obnovljeni život, 66, (2011.), 2., str. 269 – 276

4. Internet

<http://www.betlehem.hr/home/> (1.7.2022.)

<http://www.msđ-prirucnici.placebo.hr/msđ-za-pacijente/specificne-bolesti-zena/planiranje-obitelji/pobacaj-arteficijelni-namjerni-op-prev> (28.4.2022.)

<https://40danazazivot.com/o-nama/> (31.6.2022.)

<https://40danazazivot.com/plodovi/> (1.7.2022)

<https://artemedi.hr/ginekologija/kontracepcija/> (23.7.2022.)

<https://hkm.hr/vijesti/domovina/o-marko-glogovic-dnevno-se-u-majcinoj-utrobi-usmrtili-i-dodvjesto-tisuca-nerodene-djece/> (28.7.2022.)

<https://hodzazivot.hr/o-nama/> (1.7.2022.)

<https://www.40daysforlife.com/en/about-overview.aspx> (31.6.2022.)

<https://www.bitno.net/academicus/filozofija-academicus/matulic-pobacaj-demokracija-zakon-o-pobacaju-drzava-abortus/> (2.8.2022.)

<https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/pater-marko-udruga-betlehem-pokrece-novi-projekt-sigurnu-kucu-za-zrtve-zlostavljanja/> (27.7.2022.)

<https://www.ginekologija-husar.hr/prirodna-metoda-kontracepcije-billingsova-odnosnogino-knausova-metoda/> (23.7.2022.)

<https://www.hfea.gov.uk/about-us/news-and-press-releases/2020-news-and-press-releases/new-figures-show-how-different-people-are-using-ivf/> (29.7.2022.)

<https://www.vecernji.hr/vijesti/odbacene-prezrene-i-zapostavljene-dolaze-k-nama-jer-vise-zaista-nemaju-kamo-1216118> (27.7.2022.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Renato Pudar, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 1. rujna 2022.

Potpis

SUMMARY

The paper in the first part talks about abortion based on current knowledge and the layering of problems behind this act. It turns out that this is a severe moral-ethical issue that has plagued numerous nations throughout history. The delicacy of artificial insemination, surrogate motherhood, and contraception is highlighted. The second part refers to the law on abortion in Croatia, which is still debated and harms the demographic picture. Some pro-life associations and initiatives aim to protect the unborn child from abortion by providing mothers with the help they need. In the third part, the teaching of the popes on abortion is shown, which represents a big problem for the Church and condemns it as the termination of life. It concludes that the mentality we live in was created for decades and that quality Christian education in families is needed to create a new civilization. Faith must become a force that will accompany people through all life's trials and crises. Men must find out what God means in their life, look for the causes and remedy the consequences with the help of faith. Searching for the truth and critically and objectively questioning different information is necessary.

Key words: life, abortion, contraception, artificial insemination, surrogacy, associations, initiatives, popes